

Lesactiviteiten meertaligheid

Primair onderwijs

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Lesactiviteiten meertaligheid

Primair onderwijs

Januari 2019

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2019 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Hanna Kuijs, Tessa Lambooj, Adri van der Meer, Anouska den Ouden, Corinne Raaijmakers, Joke Scheffer, Wendy de Vrieze-van der Vliet, Brigitte Waelpoel-Vogten

Redactie: Inge Jansen en Jantien Smit

Informatie

SLO

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN: 1.7777.764

Inhoud

Inleiding	5
Alle leeftijden	
1. Zeg het met Lego	7
2. Doe, speel, zing mee!	11
3. Kom lezen!	15
4. Knop d'r op!	19
Kleuters en onderbouw	
5. Pre-teaching prentenboek in de moedertaal	23
6. Rijke hoeken	27
Groep 3 t/m bovenbouw	
7. Meertalige dichters	31
8. Hoe tel jij?	35
9. De brug	39
Midden- en bovenbouw	
10. Mijn taal, mijn verhaal	43
11. Woorden in alle talen	49
12. Samen schrijven	53
Bovenbouw	
13. Meertalig woordweb over Tweede Wereldoorlog	57
14. Esther, in dapper Joads famke – Meertalige leesactiviteit	61
15. Woorden in drie talen	65
Vragenlijst voor entreegesprek	69
Bronnen	73
Bijlage - Esther, in dapper Joads famke	75

Inleiding

In Nederland spreekt zeker een derde van de leerlingen thuis een andere taal dan het Nederlands. Toch worden deze andere talen en taalvariëteiten veelal buiten de school gehouden. Het gebruik van andere talen in de klas wordt niet aangemoedigd of benut, waardoor de leeromgeving van leerlingen heel monolinguaal blijft. Recente onderzoeken tonen echter het belang van meertaligheid aan voor de cognitieve-, taal-, en persoonlijkheidsontwikkeling van leerlingen. Het is daarom wenselijk dat scholen wél ruimte inbouwen voor meertaligheid. Toch is men in de praktijk terughoudend. Leerkrachten geven aan niet goed te weten hoe ze meertaligheid in hun les kunnen inzetten en zijn bang voor controleverlies bij het toestaan van andere talen in hun klas.

Om leerkrachten op weg te helpen, heeft SLO in samenwerking met leerkrachten en nieuwkomersconsulenten uit het primair onderwijs een aantal lesactiviteiten ontwikkeld. Je vindt ze terug in deze publicatie. De lesactiviteiten bieden leerkrachten van kleuterklas tot groep 8 handvatten om op een laagdrempelige manier aandacht te schenken aan meertaligheid.

Waarom is het belangrijk om meertaligheid een plek te geven in het onderwijs?

Allereerst is het gebruik van de thuistaal in het onderwijs belangrijk voor de persoonlijkheidsontwikkeling van leerlingen. Door het inzetten van de verschillende talen creëer je ruimte voor de cultuur en identiteit van leerlingen, waardoor ze zich gezien en erkend voelen en de leermotivatie toeneemt (LPTN, 2017).

Daarbij komen meertalige leerlingen met een of meerdere andere talen de school binnen: de Nederlandse taal is een aanvulling op het bestaande taalrepertoire. De tweede taal, in dit geval het Nederlands, wordt gevoed door talige en cognitieve kennis en vaardigheden die leerlingen al in de moedertaal verworven hebben (Cummins, 2000). Om de kansen tot leren te vergroten, moet je als docent leerlingen de mogelijkheid geven hun gehele taalrepertoire te benutten. Dat kun je bewerkstelligen door leerlingen bijvoorbeeld over een specifiek onderwerp eerst in de moedertaal te laten lezen, schrijven of uitwisselen. Zo wordt de moedertaal benut als bron en is deze juist een verrijking bij het leren, zowel bij het leren van de Nederlandse taal als bij het leren in andere vakken. Dit proces waarbij het meertalige register wordt ingezet om te communiceren en te leren, noemen we *translanguaging* (Garcia, 2009).

Dicht tegen het idee van *translanguaging* ligt dat van *talensensibilisering*. Beide bieden ruimte aan meertaligheid. Leerlingen verkrijgen door talensensibilisering meer gevoel voor taal, doordat ze spelenderwijs in contact komen met verschillende talen. De leerlingen ontwikkelen een talig bewustzijn en een referentiekader door de kennis die ze opdoen over diverse talen en culturen en door de overeenkomsten en verschillen tussen deze talen en culturen te duiden. Dit helpt ze bij het verder leren van vreemde talen, het verkennen van andere culturen en bij het vervolmaken van de moedertaal (Jonckheere, 2011).

De lesactiviteiten

De lesactiviteiten in deze publicatie zijn vooral gericht op het vergroten van het taalbewustzijn en het vergroten van de ruimte voor de meertalige identiteit van leerlingen. De lesactiviteiten laten zien dat meertaligheid geen ingewikkelde zaak is. "De eerste stap is vooral jezelf openstellen voor alle verschillende talen", aldus een van de leerkrachten van de ontwikkelgroep meertaligheid. Meertaligheid van leerlingen is een rijkdom in de klas, een bron waaruit je als docent kunt putten om de taalverwerving van alle leerlingen te bevorderen en elke leerling zich thuis te laten voelen in de klas. Meertaligheid kun je inzetten zonder als leerkracht alle moedertalen te beheersen; dat laten de lesactiviteiten en de reflecties erop door de leerkrachten-ontwikkelaars zien.

Wij rekenen erop dat deze publicatie leerkrachten zal inspireren om de moedertalen van hun leerlingen toe te laten in de klas om zo alle leerlingen taalbewuster en -vaardiger te maken en ze voor te bereiden op de meertalige samenleving waarin ze opgroeien.

1. Zeg het met Lego

De leerlingen maken een verhaal met behulp van Lego/Duplo waarbij het materiaal ter ondersteuning dient voor het spreken van de Nederlandse taal.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Typering activiteit

Groep / leeftijd

Vanaf 4 jaar

Duur activiteit

30 - 40 minuten

Domein(en)

Mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze activiteit is geen geletterdheid vereist.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse receptieve vaardigheden vereist.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit kan de leerling zijn moedertaal inzetten om een verhaal te vormen.
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich ervan bewust dat hij zijn moedertaal in kan zetten om te associëren op verschillende onderwerpen.
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van het feit dat hij Lego kan inzetten als taalondersteuning.
- Na deze lesactiviteit kan een leerling een verhaal bouwen op basis van de vijf W's.

Achtergrond activiteit

Het volgen van een workshop van Lego Education heeft mij geprikkeld om uit te zoeken wat de mogelijkheden zijn om de verschillende moedertalen te koppelen aan de Nederlandse taal. Om te werken met Lego heb je geen taal nodig. Het is universeel. Verhalen maken kan zonder taal. Daarom vind ik het een mooie gedachte dat leerlingen die nog weinig kennis hebben van de Nederlandse taal zich via Lego/Duplo kunnen uiten.

Bron: <http://www.legoleerlijn.nl/>

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Voor elke leerling/groepje een bak met Lego of Duplo. Zorg voor een gevarieerd aanbod van poppetjes, bouwstenen en attributen.
- Een praatplaat waar zich een sprookjesachtige scène afspeelt.
- De 5 W's (wie, wat, waar, wanneer, waarom) en 'hoe' visueel inzichtelijk maken, zodat dit later op het bord kan worden getoond.

Vorbereiding

- De 5 W's (wie, wat, waar, wanneer, waarom) en 'hoe' zichtbaar maken op het bord.
- Maak met wat legostenen, poppetjes en attributen een startscène, passend bij de praatplaat. Zet deze scène klaar, voordat je met de les begint.
- Zorg dat de praatplaat klaar staat/hangt en dat alle leerlingen de plaat kunnen zien.
- Bedenk of je de les aan kleine groepjes leerlingen gaat geven of dat het een klassikale les wordt.
- Vorm groepjes leerlingen die gaan samenwerken. Wees je hierbij bewust van de thuistalen die kinderen spreken. Koppel de leerlingen zoveel mogelijk op thuistaal.

Beschrijving activiteit

Introductie

Geef de kinderen de tijd om te kijken naar de praatplaat en de legoscène die je hebt klaargezet.

Wanneer iedereen is uitgekeken, laat je de leerlingen in groepjes twee minuten brainstormen over de 5 W's. Dit mag ook in de eigen taal.

- Wie zijn dit?
- Waar zijn ze?
- Wat is er gebeurd? En wat voor soort verhaal is dit? (Sprookje)
- Wanneer is het gebeurd?
- Waarom gebeurt dat?

Na twee minuten laat je een aantal groepjes vertellen wat zij bedacht hebben. Als leerlingen nog een geringe woordenschat hebben, kunnen ze het verhaal uitspelen. Maak met de groep de 5 W's helder. Is er voor elke W een antwoord?

Kern van de les

Na het concreet maken van de 5 W's laat je leerlingen in kleine groepjes het verhaal afmaken. Stel daarbij de vraag: 'Hoe loopt het verhaal af?' Ook hier mogen leerlingen gebruik maken van de thuistaal om te overleggen met hun groepsgenoten. Ze krijgen 15 minuten om het verhaal af te maken. Geef als leerkracht een spelimpuls of stel een verdiepende vraag om het verhaal van het groepje naar een hoger plan te tillen. Herinner de leerlingen zo nodig aan de 5 W's die je met de groep helder hebt gemaakt en verwijst naar de icoontjes.

Afsluiting

Als afsluiting van de les geef je elk groepje de ruimte om aan de klas te presenteren hoe zij het verhaal hebben laten aflopen. De leerlingen die dit spannend vinden, kun je ondersteunen door ze aan te moedigen en/of te begeleiden tijdens de presentatie.

Nadat iedereen heeft laten zien wat ze hebben bedacht stel je de volgende vragen ter afsluiting. Voor leerlingen met weinig taal kun je evalueren met behulp van visuals. Geef de leerlingen ook opbouwende feedback op de taal die ze hebben gebruikt.

- Wat vind je van de manieren waarop het verhaal is afgelopen? Is het anders dan dat je vooraf bedacht had?
- Is het verhaal dat je hebt gemaakt nog steeds een sprookje? Of is het een ander soort verhaal geworden?

- Hoe vond je het om een verhaal te maken met lego?
- Hoe vond je het om in je eigen taal te mogen praten? Heeft het je geholpen bij het maken van het verhaal?
- Wat vond je ervan om aan de andere kinderen te laten zien wat voor einde jullie hadden bedacht?

Differentiatie en variatie

- Wanneer jouw leerlingen het qua niveau aankunnen, kun je leerlingen individueel het verhaal dat ze met de Lego hebben gemaakt laten op schrijven. Laat de leerlingen daarna de verhalen vergelijken. Zijn ze nog steeds hetzelfde?
- Wanneer je weinig materiaal ter beschikking hebt of wanneer je een klas hebt waarbij leerlingen voldoende schrijfvaardig zijn, kun je tijdens de kern van de les ook het verhaal schrijvend laten afmaken. Als afsluiting kunnen enkele leerlingen hun verhaal voorlezen.
- Je kunt deze activiteit op vele thema's toepassen. Wanneer je een geschikte praatplaat hebt en een passende scène maakt bij het thema waarmee je werkt, heb je eindeloze mogelijkheden.
- Ter aanvulling op de les kun je de gemaakte verhalen ook filmen. Deze kun je gebruiken als materiaal bij een presentatie aan ouders.
- Oudere leerlingen kunnen ook een situatie bouwen dat een ander groepje moet afbouwen.

Vervolgactiviteiten

Als vervolg op de les kun je verder gaan met de 5 W's in de klas. Dit kun je gebruiken om verder te gaan met het maken van verhalen. Deze kunnen worden geschreven, maar ook worden getekend in bijvoorbeeld stripvorm.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Ervaring les

Tijdens het lesgeven aan nieuwkomers uit de midden- en bovenbouw heeft me geraakt dat leerlingen zo enthousiast waren door het gebruik van Lego als ondersteuning. De Lego gaf veel ruimte voor fantasie en het uitbeelden van gebeurtenissen die de leerlingen met een kleine woordenschat anders niet hadden kunnen duidelijk maken.

Ik heb de les een aantal keer gegeven en het viel me op dat het verhelderen van de 5 W's meer diepgang geeft in de verhalen. Bovendien konden de leerlingen zo beter focus houden op de beginscène die was neergezet.

Tips voor gebruikers

Durf buiten de kaders te denken en geef de fantasie van leerlingen de ruimte. Je zult verrast zijn over de grote fantasie die sommige leerlingen hebben!

Auteur

Tessa Lambooj

Sinds 2009 heb ik een groot deel van mijn loopbaan gewerkt als leerkracht op een AZC-school. Momenteel ben ik werkzaam als nieuwkomersconsulent bij WereldKidz. In mijn werk ondersteun ik leerkrachten, intern begeleiders en schoolleiders bij het onderwijs aan nieuwkomers. Daarnaast houd ik me bezig met beleidsontwikkeling en uitvoering rondom het onderwijs aan deze doelgroep.

2. Doe, speel, zing mee!

Korte activiteit van 5-15 minuten, waarbij de nadruk ligt op het verzamelen en verkennen van talen die in de klas aanwezig zijn door middel van spel. Talen hebben een duidelijke link naar cultuur en die verschillende talen en culturen komen de klas in door aandacht te besteden aan anderstalige gebruiken, spelletjes en liedjes.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

Alle leeftijden

Duur activiteit

Afhankelijk van de keuzes die gemaakt worden (liedje zingen, dansje doen, verjaardag vieren) 5-15 minuten.

Domein(en)

Leesvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- De activiteit vereist geen geletterdheid in de moedertaal.
- De activiteit veronderstelt een basale Nederlandse receptieve vaardigheid: het begrijpen van eenvoudig dagelijks taalgebruik. Alle talen mogen gebruikt worden ter ondersteuning.
- De activiteit veronderstelt een gevorderde Nederlandse productieve vaardigheid: de leerling beschikt over een flinke basis dagelijkse taalwoorden en er is gestart met cognitief abstracte woorden. Alle talen mogen gebruikt worden ter ondersteuning.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit ervaart de leerling ruimte en waardering voor zijn moedertaal.
- Na deze lesactiviteit kan de leerling de nieuw aangeleerde woorden/begrippen passief gebruiken.

Achtergrond activiteit

- In de literatuur wordt gesproken over het belang van 'talensensibilisering'. Dit begrip verwijst naar het spelenderwijs kennis maken met, en ruimte bieden aan meertaligheid in de klas.
- Het spelenderwijs een taal leren staat ook centraal in het taalspeelhuis; zo draagt spelen en bewegen bij aan het leervermogen.
- Ook het bieden van tijdelijke taalsteun ('scaffolding'), door de leerkracht, speelt een rol bij deze activiteit.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

Spel

- Kinderen en ouders brengen spelletjes uit het land van herkomst mee naar de klas of geven aan welk materiaal er nodig is.

Muziek

- Instrumenten
- Cd-speler
- Internetverbinding
- Microfoon, naar keuze
- Kinderen kunnen ook thuis een liedje in- 'zingen', zodat een ouder het als mp3 kan versturen naar de leerkracht.
- Eventueel de uitgeschreven tekst (en mogelijk ook de Nederlandse vertaling) erbij.

Gebruiken

- Kinderen en ouders nemen spullen mee die bij de activiteit nodig zijn of ze geven aan welk materiaal er nodig is.

Vorbereiding

Introduceer 'Doe, speel, zing mee!' bij aanvang van het schooljaar en maandelijks opnieuw in verband met instromers, zodat iedereen een spel, lied of gebruik uit het land van herkomst kan introduceren in de groep. Stimuleer ouders met hun kind mee te denken tijdens de introductie en mee te komen doen in de klas. Geef zelf het voorbeeld: 'zó vieren wij een verjaardag in de klas, dit zingen we dan:', of 'zó spelen we het hinkelspel'.

Beschrijving activiteit

Introductie

Introduceer het spel Hinkelen. Schrijf dat woord op het bord. Zorg dat er stoepkrijt, stenen en enkele afbeeldingen van hinkelpaden te bekijken zijn. Doe het spel voor, eerst zonder woorden, dan met woorden. Schrijf de gebruikte woorden ook op. Liefst op een flap-over of in een digitaal bestand, zodat het spel en de uitleg herhaald kan worden wanneer iemand het op een ander moment wil spelen.

Kern van de les

Er kan nu naar hartenlust getekend en gehinkeld worden. Je biedt waar nodig taalsteun aan door in het Nederlands te benoemen wat de leerlingen doen.

Afsluiting

Reflecteer steeds samen met de leerlingen op de activiteit. Stel daarbij vragen als:

- Wat moest je doen? Waar ging het lied over? Wat gebeurde er?
- Wat vond je leuk aan deze activiteit? Wat vond je het moeilijk?
- Als je iets zou mogen veranderen aan het spel, het lied of het gebruik, wat zou dat dan zijn?
- Ken jij een spel, lied, gebruik uit je eigen land dat hierop lijkt? Wat is hetzelfde? Wat is anders?
- Welke woorden heb je onthouden? Lijken ze op een woord in jouw taal of in een andere taal?

Differentiatie en variatie

- Laat leerlingen, eventueel samen met ouders, een lied, spel of gebruik inleiden en begeleiden. Begeleid als leerkracht de stappen *introductie*, *kern van de les* en *afsluiting*.
- Wanneer er meerdere kinderen in de klas eenzelfde moedertaal spreken, kunnen zij als groepje de activiteit verzorgen.

Vervolgactiviteiten

- Laat de leerlingen een tekening maken bij een spel, gebruik of lied. De belangrijke woorden schrijven ze erbij in de moedertaal en in het Nederlands.
- Maak een PowerPointpresentatie over een gebruik, een lied of een spel. Ondertitel in het Nederlands en spreek of zing in je eigen taal.
- Schrijf samen een handleiding voor een spel. De leerlingen schrijven het hun moedertaal en in het Nederlands.
- Neem de liedjes op die mee naar de les worden genomen.
- Maak een stripverhaal bij een lied.
- Verzamel de gebruiken die te plaatsen zijn in een jaaroverzicht en creëer zo een kalender vol jaarlijks terugkerende gebruiken.
- Wanneer er geteld wordt bij een spel, doe dat dan ook eens in een andere taal (met visuele steun, zolang dat nodig is).
- Maak een woordzoeker met kernwoorden die bij een spel, lied of activiteit horen.
- Bij veel spellen zitten handleidingen in meerdere talen. Laat leerlingen de handleiding in de eigen taal (voor)lezen en vervolgens in eigen woorden in het Nederlands navertellen.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Veel kinderen spelen en zingen graag. Ik heb ervaren hoe graag ook veel Syrische leerlingen zingen. Ze probeerden ook heel enthousiast in het Nederlands aan mij uit te leggen waarover het lied ging. Als ze twijfelden hoe ze mij dat het beste konden uitleggen, overlegden ze soms in hun moedertaal.

Na een periode van veel angst en onzekerheid blijken spelen en zingen een heerlijke uitlaatklep. Vaak ligt de nadruk bij nieuwkomers op het schoolse leren, terwijl er in spel en muziek een vanzelfsprekendheid zit waarmee leren spelenderwijs gaat.

Tips voor gebruikers

Verzamel alle liedjes en spelletjes, zodat je ze snel voorhanden hebt wanneer er spontaan ruimte voor is.

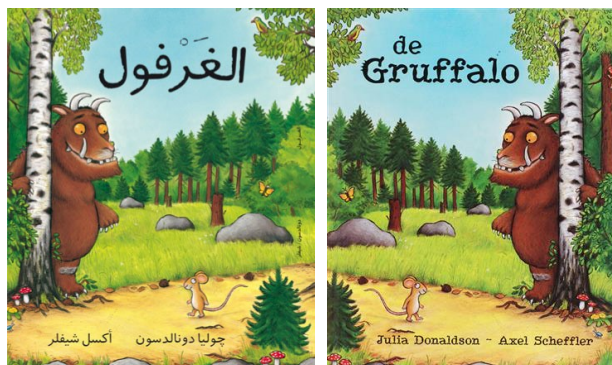
Auteur

Brigitte Waelpoel-Vogten

In mijn werk als Ambulant begeleider (Vitus Zuid), en Coördinator Nieuwkomers (Innovo) bied ik ondersteuning en scholing aan ouders, leerlingen, schoolbesturen en schoolteams. Mijn specialismen liggen op het gebied van taalontwikkeling & taalbeleid, interculturele communicatie & ouderbetrokkenheid, meertaligheid, trauma en creatief schrijven met nieuwkomers.

3. Kom lezen!

Samen met ouders voorlezen en luisteren naar verhalen in het Nederlands én een andere taal. Dat is niet alleen gezellig, dat leidt ook tot goed begrip en luisteren, uitbreiding van de woord- en begripkennis en aandacht voor verschillen tussen talen. Meertaligheid krijgt op deze manier een vanzelfsprekende plek in de klas.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

Alle leeftijden

Duur activiteit

Variabel

Domein(en)

Leesvaardigheid, luistervaardigheid, mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze activiteit is geen geletterdheid in de moedertaal vereist.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse receptieve vaardigheden vereist, aangezien leerlingen worden voorgelezen in zowel het Nederlands als in de moedertaal.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist; zowel starters als gevorderde leerlingen kunnen op hun eigen niveau deelnemen.

Doel(en) activiteit

- Tijdens de lesactiviteit ervaart de leerling plezier van voorlezen.
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van de diverse talen in de klas.
- Na deze lesactiviteit ervaart de leerling begrip en waardering voor zijn moedertaal.
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van overeenkomsten en verschillen tussen het Nederlands en de moedertaal.

Achtergrond activiteit

Ik werd geïnspireerd door een bezoek aan een soortgelijke voorleesmiddag op OBS De Bongerd in Nederweert. Het besef dat je in een andere taal hetzelfde kunt zeggen, maar afbeeldingen universeel zijn, is een bijzondere ontdekking voor leerlingen. Bovendien krijgt 'scaffolding', ofwel 'taalsteun' in deze activiteit heel concreet vorm: kinderen, leerkrachten en ouders ervaren tijdelijke, aangepaste, talige ondersteuning in interactie met leerlingen. Taalsteun met ruimte voor meertaligheid creëert een basis voor bewustwording en acceptatie van meertaligheid.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

Prentenboeken passend bij het thema, jaargetijde of de belevingswereld van de leerlingen. Er hoeft niet per se tekst voor te komen in deze prentenboeken. Is dit wél het geval, zorg dan voor één Nederlandstalige, en één anderstalige versie van hetzelfde boek. Er staat per keer één boek en één andere taal naast het Nederlands centraal.

Voorbereiding

Kies als leerkracht een prentenboek, dat ófwel tekstloos is, ófwel in het Nederlands én in een andere taal geschreven is. Hier is samenwerking met een plaatselijke bibliotheek of kinderboekenwinkel vaak onontbeerlijk. Benader een van de ouders om samen voor te lezen in de klas. Soms is samen voorbereiden wenselijk, niet elke ouder weet wat de bedoeling is. Wijs de ouder op het om beurten voorlezen van een pagina, het inbouwen van pauzes om de afbeelding te bekijken en te bespreken, het spelen met intonatie en het stellen van vragen.

Beschrijving activiteit

Plaats alle leerlingen in een halve cirkel. Stel jezelf als leerkracht, met het Nederlandstalige boek, naast de anderstalige ouder, die het anderstalige boek heeft.

Introductie

Je toont het boek en introduceert het boek (titel/kaft).

Kern van de les

Vertel wie het boek geschreven heeft, en wie de illustraties gemaakt heeft.

De anderstalige ouder vertaalt dit ook.

Lees of vertel de eerste bladzijde, de ouders leest of vertelt hetzelfde bij de eerste bladzijde, in de andere taal. Stel veel open vragen; de ouder doet hetzelfde.

Voorbeeldvragen:

- Wie is dit?
- Wat zie je?
- Hoe denk je dat het verder gaat?
- Wat zou jij doen als je....was?
- Hoe zal(een personage uit het verhaal) zich voelen?
- Waaraan kun je zien, dat(personage uit het verhaal) boos/blij/zielig/verrast/verdrietig/verliefd etc. is?
- Wat zeg je dan? Hoe zeg je dat dan? Hoe klinkt dat dan?
- Kun je voordoen hoe(personage) staat/kijkt/loopt/doet....?
- Heb je dit zelf ooit meegemaakt? Hoe ging dat?
- Ken jij ook iemand/ een plek/ een vliegtuig dat/die.....?
- Is het slim/handig/gevaarlijk/aardig wat zij hier doet?

De ouder vertaalt de antwoorden die leerlingen geven, naar het Nederlands of naar de eigen taal.

Afsluiting

Benadruk het meertalige karakter van de activiteit; stel na het voorlezen vragen als:

- Waren er woorden die in de twee boeken op elkaar lijken?
- Heb je een nieuw woord geleerd in het Nederlands of de andere taal?
- Hebben leerlingen die de 'voorleestaal' niet spreken er iets van begrijpen? Zo ja, hoe?
(Bijv. door lichaamstaal/gezichtsuitdrukking, overeenkomsten met het Nederlands of de eigen moedertaal)

Differentiatie en variatie

- Ook gesloten vragen of aanwijsvragen kunnen een plek krijgen, voor leerlingen die net starten en waarvan nog geen productieve taalvaardigheid verwacht kan worden.
- Lees en bespreek de teksten en benadruk de taalsteun (scaffolding) door te benoemen:
 - Zie je hoe dit woord lijkt op.....? (Het woord in een andere taal)
 - Hoe zeggen we dat in schooltaal? Gebruik het formele woord in een retorische vraag, bv: 'o ja, hier zaten ze samen aan het bureau' (i.p.v. *tafeltje*), of 'wat heb je dit fragment (i.p.v. *stukje*) mooi beschreven'.
- Gevorderde leerlingen kunnen de plaats van de ouders innemen.
- Je kunt er ook voor kiezen de platen van het verhaal in te scannen en als PowerPoint te tonen. Vervolgens lees je de Nederlandse tekst, en de ouder de anderstalige tekst. Bijkomend voordeel is dat de kinderen deze PowerPoint ook kunnen herhalen en er zelf zaken bij kunnen vertellen (en schrijven).

Vervolgactiviteiten

Na het voorlezen kun je verwerkingsopdrachten koppelen aan het boek:

- Teken over het verhaal en schrijf erbij (laat ouder of leerkracht erbij schrijven, in taal naar keuze)
- Speel een memoryspel en benoem (in eerste of tweede taal) (leerkracht/ouder doet mee)
- Speel het spel "wat is weg?" met voorwerpen die in het verhaal voorkomen (leerkracht of ouder leidt)
- Laat woorden of zinnen uit het verhaal schrijven/ stempelen (in taal naar keuze)

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Ouders en leerlingen waren erg enthousiast. De vrijdagmiddag bleek een heel geschikt moment. Ik nodigde alle ouders uit, ook de jongere kinderen uit het gezin waren welkom. Een bijkomend voordeel is dat ouders op deze manier in school, in de klas komen, terwijl velen dit anders niet snel zouden doen. Het zelf voorlezen bleek voor veel ouders een drempel; aanmoediging van leerkrachten en leerlingen doet wonderen. Leerlingen waren erg trots om hun vader of moeder te zien voorlezen!

Tips voor gebruikers

- Zoek contact met de plaatselijke bibliotheek of kinderboekenwinkel, waar meertalige boeken aanwezig zijn. Benadruk ook de meerwaarde van een uitgebreide collectie anderstalige boeken voor leesplezier en taalontwikkeling, zowel in de plaatselijke bibliotheek als in de schoolbibliotheek.
- Zet meertalig voorlezen ook in tijdens het Nationale Voorleesontbijt.
- Plan tijdens de Kinderboekenweek dagelijks een meertalig voorleesmoment.

Auteur

Brigitte Waelpoel-Vogten

In mijn werk als Ambulant begeleider (Vitus Zuid) en Coördinator Nieuwkomers (Innovo) bied ik ondersteuning en scholing aan ouders, leerlingen, schoolbesturen en schoolteams. Mijn specialismen liggen op het gebied van taalontwikkeling & taalbeleid, interculturele communicatie & ouderbetrokkenheid, meertaligheid, trauma en creatief schrijven met nieuwkomers.

4. Knop d'r op!

Bij een verhaal, kijkplaat, instructie of thema kunnen doelwoorden eindeloos herhaald worden in verschillende talen naast het Nederlands. Op die manier is er aandacht voor woord- en begripsuitbreiding in het Nederlands, gekoppeld aan de moedertaal (semantiseren en consolideren). Een goed hulpmiddel om de doelwoorden te herhalen zijn praatknoppen. De leerling kan steeds weer op de praatknop klikken, totdat hij de taalsteun van het gesproken woord niet meer nodig heeft.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige kinderen

Leeftijd

Alle leeftijden

Duur activiteit

Doorlopend

Domein(en)

Mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze activiteit is geen geletterdheid vereist in de moedertaal.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse receptieve vaardigheden vereist; alle talen mogen ter ondersteuning gebruikt worden.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist.

Doel(en) activiteit

- Na deze activiteit is de leerling zich bewust van de aanwezigheid van andere talen in de klas.
- Na deze activiteit is de leerling zich bewust van de verschillende vormen en klanken die woorden in verschillende talen kunnen hebben.
- Na deze activiteit kan de leerling woorden in zijn moedertaal koppelen aan woorden in het Nederlands.
- Na deze activiteit kan de leerlingen woorden aanwijzen en benoemen in het Nederlands en in de moedertaal.

Achtergrond activiteit

Met name het begrip 'scaffolding' en de praktische toepasbaarheid daarvan in het onderwijs aan nieuwkomers heeft mij geïnspireerd tot deze ondersteunende activiteit. De koppeling van taal aan kennis- en begripsontwikkeling zou een hele periode stilstaan wanneer we van nieuwkomers verlangen dat zij alleen de reeds gekende begrippen leren 'vertalen' naar het Nederlands. Het tijdelijk bieden van taalsteun in de moedertaal draagt effectief bij aan het semantiseren van woorden in de nieuw te leren taal (Gibbons, 2015).

Bovendien krijgt de leerkracht ook meer zicht op de begrippenkennis in de moedertaal als leerlingen de mogelijkheid krijgen hun moedertaal in te zetten bij begripsontwikkeling. (Gibbons, 2015 en Cummins, 2016). Het koppelen van het Nederlandstalige woord aan het woord in de moedertaal stimuleert tevens de woordkennis en het begrip (Agirdag & Kambel, 2017). Tenslotte blijkt dat het erkennen en aandacht geven aan de diversiteit van aanwezige talen binnen de klas en binnen de school, gelijk staat aan het erkennen en accepteren van identiteit. Lerenden 'voelen zich ook meer op hun gemak als ze zich in hun moedertaal kunnen uitdrukken' (Bossers et.al., 2017, p.85).

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Voor deze ondersteunende activiteit zijn *praatknoppen* gebruikt. Op een praatknop kun je eenvoudig gesproken boodschappen inspreken. Er zijn variaties waarbij je 10, 30, 40 seconden kunt inspreken. Er bestaan ook knoppen waar je tot 3 minuten kunt inspreken. Door een druk op de knop 'spreekt' de knop uit wat er is ingesproken. Je kunt elke knop eindeloos gebruiken, want hij onthoudt alleen het laatste wat is ingesproken. Ideaal is het, wanneer elke leerling meerdere 'praatknoppen' tot zijn beschikking heeft. De knoppen hebben een insteekvakje voor een afbeelding. De afbeelding kan gemakkelijk vervangen worden. Blanco kaartjes/ kaartjes met afbeelding / afbeelding met woord (afhankelijk van de inzet).

Vorbereiding

- Bestel vóór de start van het thema/ schooljaar een voorraad praatknoppen.
- Knip een aantal blanco insteekkaarten, zodat de leerlingen ze direct kunnen gebruiken wanneer de gelegenheid zich voordoet.
- Zorg voor een voorraad batterijen.

Beschrijving activiteit

Introductie

Na het maken van een woordmuur of thematafel over een thema, verhaal of activiteit laat je een praatknop zien. Je spreekt als voorbeeld een woord in, dat je laat horen aan de leerlingen. Daarbij wijs je op de opnameknop, en op de repeatknop.

Geef elke of enkele kinderen een knop. Nu krijgen deze leerlingen om de beurt de gelegenheid één of enkele (nog niet geautomatiseerde) woord(en)/ begrip(pen) in te spreken en terug te luisteren. Dat mag in zowel de moedertaal, als in het Nederlands. Wanneer de leerling nog steun nodig heeft van het woord in de moedertaal (de benaming voor het begrip is in de moedertaal bijvoorbeeld ook nog niet bekend), dan mag het woord in de moedertaal worden ingesproken. Kent de leerling het begrip en het woord wél in de moedertaal, maar nog niet in het Nederlands, dan wordt het Nederlandse woord ingesproken.

Kern van de activiteit

Het is aan jou als leerkracht om de leerlingen op de eindeloze toepassingen van de praatknoppen te wijzen.

Gebruik ze allereerst tijdens een kringactiviteit bij een kijkplaat, thema- of verteltafel. De leerlingen plaatsen de knoppen bij het betreffende afbeelding/voorwerp. Telkens wanneer het woord/begrip tijdens het lopende project of tijdens de instructie aan bod komt, kan de leerkracht of een leerling even op de betreffende praatknop drukken om het woord, als tijdelijke steun, nog eens te horen in de moedertaal of in het Nederlands.

Ontdekt de groep 'al doende' dat er nieuwe, onbekende woorden/ begrippen bij komen, dan kunnen er knoppen worden toegevoegd. Benoem dit nadrukkelijk wanneer de situatie zich voordoet.

Geef ook voorbeelden in de loop van de dag, door op de knop te drukken wanneer het betreffende woord in de les naar voren komt. Daarmee benadruk je de transfer van de woorden. Stimuleer de leerlingen om in verschillende situaties knoppen in te spreken en in te zetten.

Afsluiting

Je overlegt steeds met leerlingen of een woord voldoende gekend en beheerst wordt, zodat het ingesproken woord door een ander woord vervangen kan worden.

Differentiatie en variatie

- Druk op een willekeurige knop, terwijl de afbeelding is afgedekt. Kan een leerling het bijbehorende voorwerp aanwijzen? Controleer samen door de afbeelding op de knop te tonen.
- Verzamel vóór schooltijd alle knoppen (“O jee, ze zijn er afgewaaid...”), en vraag hulp bij het terugplaatsen van elke knop bij het juiste voorwerp/ de juiste zin.
- Je kunt de inzet van de knoppen afstemmen op de behoeftes van individuele leerlingen. Is er behoefte aan begripsontwikkeling of heeft de leerling nog baat bij het woord in de moedertaal? Dan spreekt de leerling het woord in de moedertaal in. Het kan hierbij nodig zijn een ouder of taalgenoot te vragen wat het juiste woord is.

Vervolgactiviteiten

- Van woorden naar zinnen; wanneer leerlingen in staat zijn zinnen te formuleren die bijvoorbeeld een definitie van het woord of een herinnering aan het begrip bevatten, dan kunnen ook korte zinnen worden ingesproken.
- Het gebruik van de praatknoppen kan nog verder uitgebreid worden naar verhaalniveau. Zo kunnen tekeningen en foto's worden voorzien van gesproken tekst, woorden en zinnen.
- Een extra optie is de inzet van een 'pratende pictowand'. In de pratende pictowand kun je losse woordkaartjes steken. Er kan natuurlijk ook een losgeknipt of zelfgetekend stripverhaal in gestoken worden, waarbij bij elke afbeelding een zin wordt ingesproken. Deze pictowand is ook goed inzetbaar als groepsopdracht. De leerlingen vertellen het verhaal in het Nederlands of ze vertellen per groep het verhaal van zes plaatjes in steeds een andere taal.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Telkens wanneer ik in mijn lessen de praatknoppen tevoorschijn haal, raken leerlingen enthousiast om ze in te spreken. De mondelinge taalvaardigheid wordt optimaal gestimuleerd met deze praatknoppen. In de klas ben je door deze knoppen ook samen bezig met nieuwe woorden en begrippen, wat het bewustzijn stimuleert: zowel ik als de leerlingen weten welke begrippen centraal staan. Het is zodoende gemakkelijk om de begrippen tijdens andere situaties weer even terug te laten komen (transfer). Ik merk aan de leerlingen dat de knoppen uitdagen om er steeds even op te drukken, zodat de begrippen vaak klinken, waardoor ze beter bekijken.

Tips voor gebruikers

Maak afspraken met de leerlingen over het gebruik van de knoppen. Wanneer, door wie, hoe en hoe vaak wordt de knop ingesproken of teruggeluisterd?

Eerst is het wennen: je stem klinkt namelijk anders wanneer je hem via de praatknop terug hoort. Bovendien klinkt een andere taal in de oren van een ander soms ook grappig en vreemd. Sommige talen bevatten bijvoorbeeld klanken die je zelf niet kunt maken, omdat ze misschien niet in de eigen taal voorkomen.

Neem als leerkracht de tijd om stil te staan bij deze verschillen. Waardeer ze, benoem ze en draag uit dat er ruimte voor is. De moedertaal is immers een deel van je identiteit en daardoor van grote waarde voor ieder van ons.

Auteur

Brigitte Waelpoel Vogten

In mijn werk als Ambulant begeleider (Vitus Zuid), en Coördinator Nieuwkomers (Innovo) bied ik ondersteuning en scholing aan ouders, leerlingen, schoolbesturen en schoolteams. Mijn specialismen liggen op het gebied van taalontwikkeling & taalbeleid, interculturele communicatie & ouderbetrokkenheid, meertaligheid, trauma en creatief schrijven met nieuwkomers.

5. Pre-teaching prentenboek in de moedertaal

Een leerling uit de onderbouw wordt door middel van pre-teaching in zijn moedertaal voorbereid op een prentenboek dat door de leerkracht in de klas zal worden voorgelezen in het Nederlands. Deze pre-teaching wordt gedaan door een leerling uit de bovenbouw met dezelfde taalachtergrond.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

4-7 jaar

Duur activiteit

20 minuten

Domein(en)

Luistervaardigheid, mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor activiteit is geen geletterdheid in de moedertaal en de Nederlandse taal vereist.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse receptieve vaardigheden vereist.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit is de leerling in staat om deel te nemen aan een klassikale voorleesactiviteit in het Nederlands.
- Na deze lesactiviteit is de passieve woordenschat in zowel de moedertaal als het Nederlands vergroot.
- Na deze lesactiviteit ervaart de leerling meer leesplezier door herkenning van de taal en het begrijpen van het verhaal.

Achtergrond activiteit

Een leerling in een van onze klassen heeft zichtbaar moeite om mee te doen met de voorleesactiviteiten in de kring. Hij heeft nog erg weinig begrip van het Nederlands en pre-teaching, zoals die op school wordt ingezet (in het Nederlands) draagt voor deze leerling onvoldoende bij aan het taalbegrip. Dit bracht ons op het idee van pre-teaching in de moedertaal.

Binnen school zijn leerlingen uit de bovenbouw actief als leestutor in de onderbouw. Het was daarom een logische keuze om voor deze activiteit een leerling (met dezelfde moedertaal) uit de bovenbouw als tutor te vragen.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Prentenboek
- Woordenboek/ Google Translate

Vorbereiding

De tutor bereidt het prentenboek voor. Hij leest de tekst in het Nederlands en probeert deze in zijn moedertaal te herhalen. Dit hoeft niet letterlijk te zijn, belangrijke woorden en begrippen moeten wel terugkomen. Wanneer niet ieder woord bekend is, kan Google Translate ingezet worden of kan hulp worden gevraagd aan een andere leerling met dezelfde moedertaal.

Beschrijving activiteit

Introductie

- Zoek voor de leerling en tutor een rustige plek in of buiten de klas.
- Laat de leerling het boek zien en vertel dat de tutor het verhaal dat in het boek staat, gaat voorlezen. De leerling mag hierbij kijken en luisteren.
- Vraag aan de tutor om te vertalen wat je zojuist vertelde.

Kern van de les

De tutor vertelt het verhaal uit het prentenboek in zijn moedertaal aan de leerling. Hij wijst tijdens het vertellen op de prenten om woorden te verduidelijken.

Afsluiting

Begrippen uit het verhaal die in de moedertaal zijn benoemd en op de prenten te zien zijn, worden nog eens herhaald in zowel de moedertaal als in het Nederlands. De leerling wijst de woorden aan en benoemt ze in de moedertaal, waarna de tutor ze herhaalt in het Nederlands.

Differentiatie en variatie

Naarmate de leerling een grotere woordenschat in het Nederlands krijgt, kunnen de afsluitende activiteiten worden aangepast.

- De tutor noemt een woord in het Nederlands, de leerling zoekt en wijst het aan op de prent.
- De tutor wijst een woord aan op de prent, de leerling benoemt dit woord in het Nederlands.
- De leerling vertelt aan de tutor (delen van) het verhaal in de moedertaal.
- De leerling vertelt aan de tutor (delen van) het verhaal in het Nederlands.

Vervolgactiviteiten

Na de pre-teaching leest de leerkracht in de klas het verhaal voor in het Nederlands. Hij wijst hierbij duidelijk op de prenten in het boek. Aan de leerling kan gevraagd worden een aantal woorden in zijn moedertaal te benoemen.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

De kleuter met wie wij deze les hebben uitgevoerd, is tijdens kringactiviteiten in de groep weinig tot niet betrokken tijdens het voorlezen van prentenboeken. Bij het voorlezen in de moedertaal was hij echter erg geconcentreerd op het verhaal, wees woorden aan en benoemde af en toe wat hij zag of reageerde in zijn moedertaal op wat hij hoorde.

De leerkracht gaf aan dat de betrokkenheid van de leerling bij het voorlezen van het boek in het Nederlands ook groter was.

Bij de leerling die tutor mocht zijn, zagen wij ook een grote betrokkenheid tijdens de pre-teaching. Hij vond het bijzonder en leuk dat hij in zijn moedertaal mocht voorlezen en zette zich enorm in om het verhaal ook goed in het Turks over te brengen. Hij zag het belang van zijn hulp in en voelde zich erg verantwoordelijk.

Tips voor gebruikers

- Zorg als leerkracht voor een veilig leerklimaat. Leg de leerling van tevoren uit wat hij gaat doen, met wie en waar. Kies voor een rustige plek in het zicht van de leerkracht. Het is bovendien prettig als de leerling en tutor elkaar al kennen.
- De tutor moet gemotiveerd zijn om als tutor aan de slag te gaan. Neem ook de tijd om hem goed te instrueren en doe eventueel in het Nederlands een stuk van de activiteit voor (mondeling). Laat de tutor het verhaal goed voorbereiden in zijn moedertaal.
- Maak als school goede afspraken over pre-teaching. Er moet bewust tijd voor worden ingeroosterd. Zo moeten leerkrachten met elkaar goed afstemmen op welke momenten pre-teaching plaatsvindt en wie welke taak op zich neemt.
- Een ouder zou ook als tutor kunnen fungeren. Eventueel kan een ouder de pre-teaching doen met een klein groepje leerlingen die dezelfde moedertaal hebben.

Auteurs

Corinne Raaijmakers en Anouska den Ouden

Wij zijn beiden twintig jaar werkzaam in het basisonderwijs in 's-Hertogenbosch. Hier hebben wij altijd gewerkt in meertalige klassen, maar het was op onze werkplek niet gebruikelijk om de moedertaal bewust in te zetten bij het leren. We vonden het dan ook erg interessant om te zoeken naar een manier om de moedertaal van kinderen in de dagelijkse lespraktijk in te kunnen zetten.

6. Rijke hoeken

In bijna alle kleuterklassen vindt men hoeken. Het spel in 'rijke hoeken' helpt de jonge kleuters hun wereld te vergroten. Hierbij wordt de moedertaal ingezet bij het spel om de Nederlandse taalvaardigheid te vergroten.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

4/5 jaar of oudere leerlingen die genieten van 'spelen in hoeken'.

Duur activiteit

Kinderen spelen minimaal 2 keer in de hoek. Ze spelen zolang:

- het spel plezierig en vreugdevol is
- het spel spontaan is
- het spel een actieve betrokkenheid oproept

Domein(en)

Mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze lesactiviteit is geen geletterdheid vereist.
- Voor deze lesactiviteit zijn geen Nederlandse receptieve vaardigheden vereist.
- Voor deze lesactiviteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit kan de leerling met behulp van zijn moedertaal vorm geven aan het spel in een hoek.
- Na deze lesactiviteit kan de leerling Nederlandse woorden gebruiken voor het spel in een hoek.

Achtergrond activiteit

In mijn dagelijkse lespraktijk heb ik gezien dat jonge leerlingen beter tot 'rijk' spel komen als ze in hun eigen taal mogen spelen. In deze lesactiviteit laat ik zien hoe je met behulp van 'hoeken' leerlingen eerst in hun eigen taal kan laten spelen om daarna in dezelfde hoeken nieuwe Nederlandse woorden te introduceren die leerlingen leren gebruiken in hun spel.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

De 'rijke' speelhoek in deze les is voortgekomen uit het startthema na de zomervakantie, getiteld 'Welkom op school'. De hoek wordt een bouwhoek waarin de leerlingen het schoolplein gaan verkennen en waarin ze ook zelf een schoolplein gaan ontwerpen.

Materialen:

- Bouwmaterialen, zoals ijsstokjes, veel verschillende kleine blokjes, doppen, knikkers, papier, lijm en pionnen te gebruiken als leerlingen
- Bouwkleed en bouwplank

Vorbereiding

Maak groepjes van vier of vijf leerlingen met dezelfde moedertaal (voor deel 1 en 2. In deel 3 maak je juist groepjes met verschillende moedertalen).

Beschrijving activiteit

Vooraf

Om deze les goed te kunnen uitvoeren, is het belangrijk dat deze les onderdeel is van een klassikaal kleuterthema. Het thema, in dit geval *Welkom op school* introduceer je spelenderwijs.

De hoek waarin gewerkt wordt, is een bouwhoek, die eerst in de grote kring in het lokaal wordt geïntroduceerd en waar later ook buiten op het plein mee wordt gespeeld.

Introductie

Kijk met de leerlingen door het raam om te zien wat er allemaal op het speelplein te zien is. In de kring bouw je met de leerlingen bijvoorbeeld een glijbaan. De leerkracht doet voor hoe een pion van de glijbaan glijdt en benoemt de actie, bijvoorbeeld: *Mohamed glijdt van de glijbaan*. Als leerkracht doe je de actie voor, totdat Mohamed daadwerkelijk zijn pion van de glijbaan laat glijden. Herhaal dit een aantal keer met verschillende leerlingen en wijs steeds op de glijbaan buiten.

Laat vervolgens in de kring alle bouwmaterialen zien die in de doos zitten en benoem ze in het Nederlands.

Kern van de les

Deel 1

Om de beurt gaat een groepje van leerlingen met dezelfde moedertaal aan de slag in de bouwhoek op het plein.

De leerlingen gaan op de bouwplank het plein namaken. Je helpt en ondersteunt de kinderen bij het spel. Je geeft ook impulsen aan het spel door te *modellen* en door te wijzen op wat er allemaal op het plein gebeurt. Tijdens deze activiteit bespreken leerlingen in hun moedertaal wat er gebeurt op 'hun plein'. Gedurende drie dagen spelen steeds groepjes kinderen met eenzelfde moedertaal met deze materialen.

Deel 2

Gedurende deze dagen worden in de klas nieuwe Nederlandse woorden geleerd die passen bij het spel in de bouwhoek. Op verschillende manieren worden de woorden besproken, geoefend en geleerd.

Deel 3

Na drie dagen maak je nieuwe groepjes, nu met leerlingen met een verschillende moedertaal. Je gebruikt de nieuwe Nederlandse woorden en stimuleert leerlingen de nieuwe woorden te gebruiken. Ze kunnen de geleerde woorden direct toepassen in de context, waardoor de woorden betekenis krijgen. Ze ontdekken daarbij dat deze woorden door iedereen begrepen worden en dat ze hiermee met de hele klas kunnen communiceren.

Differentiatie en variatie

Iedere 'rijke' hoek biedt mogelijkheden om leerlingen op deze manier in de moedertaal te laten spelen.

Vervolgactiviteiten

Een belangrijke meerwaarde voor het spel van jonge leerlingen is de herhaling. In de herhaling zit het leren, ook van de nieuw aangeboden woorden. Dus laat leerlingen meerdere malen in eenzelfde hoek spelen om zo de woorden te laten inslijpen.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar**Persoonlijke ervaring**

Leerlingen gaven aan dat ze ook na een aantal keer nog graag spelen met het groepje leerlingen met dezelfde moedertaal. Het leverde hen veel positieve ervaringen op, omdat de communicatie in de moedertaal gemakkelijker en rijker is. Ik heb hieraan altijd toegegeven, omdat ik ook Nederlandse woorden in hun spel hoor terugkomen.

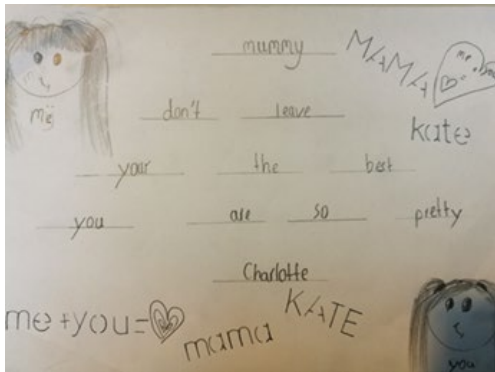
Tips voor gebruikers

Het is belangrijk dat leerlingen zich veilig en op hun gemak voelen als ze aan het spelen zijn. Het is goed om te blijven observeren of leerlingen betrokken zijn en opgaan in het spel.

Auteur**Adri van der Meer**

Ik ben nu voor het derde schooljaar werkzaam als intern begeleider en groepsleerkracht onderbouw op AZC-school Beverwaard in Rotterdam. Al in de voorbereidende fase ben ik betrokken geweest bij de opzet van de school en het vormgeven van het onderwijs. We zijn een taalschool voor leerlingen van 4 tot 12 jaar en we willen onze leerlingen begeleiden in het leren van de Nederlandse taal. Veel leerlingen zijn net nieuw in Nederland. Toch verhuizen de meeste leerlingen al na 10 tot 15 weken naar een huis ergens in Nederland. Ze komen daar op een nieuwe taalschool, voordat ze de stap naar het regulier onderwijs maken.

7. Meertalige dichters

Leerlingen schrijven elfjes. Eerst in hun eigen taal, daarna (voor wie dat kan) in het Nederlands.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

Vanaf zes jaar, mits geletterd

Duur activiteit

30 - 45 minuten

Domein(en)

Schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Deze activiteit is geschikt voor leerlingen die in minimaal één taal geletterd zijn. Dit hoeft niet het Nederlands te zijn!
- Voor deze activiteit zijn basale receptieve vaardigheden vereist: de leerling moet een eenvoudige instructie in dagelijkse taal kunnen begrijpen.
- Voor deze activiteit zijn geen productieve vaardigheden vereist: de leerling hoeft nog geen Nederlands te kunnen spreken en schrijven. Voor leerlingen die dat wel kunnen, kan de opdracht worden uitgebreid.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit kan de leerling zich creatief uiten in een taal naar keuze, met ondersteuning van een eenvoudige vaste dichtvorm (in deze activiteit een elfje).
- Na deze lesactiviteit kan de leerling zijn moedertaal vergelijken met de talen van klasgenoten.

Achtergrond activiteit

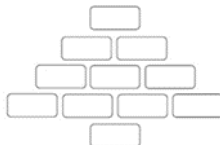
Ik wil mijn NT2-leerlingen graag kennis laten maken met creatieve taaluitingen, zoals poëzie. De context van Moederdag bood hiertoe een mooie aanleiding. Echter, dichten in het Nederlands is voor de meeste nieuwkomersleerlingen natuurlijk nog heel lastig. Dit bracht mij op twee ideeën. Ten eerste om te kiezen voor een heel eenvoudige dichtvorm, die leerlingen een duidelijk kader biedt en waarmee ze ook met weinig woordenschat

al uit de voeten kunnen. En ten tweede om leerlingen de ruimte te geven om in hun eigen taal te dichten, zodat iedereen kan meedoen en leerlingen nader kennismaken met elkaars talen.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Sjabloon voor het schrijven van een 'elfje' (te vinden via Google). Print dit sjabloon voor alle leerlingen twee keer uit.

- Schrijfmateriaal
- Eventueel een foto van je moeder

Vorbereiding

Schrijf het kernwoord voor het elfje (in dit geval 'mama' op het bord)

Beschrijving activiteit

Beschrijving activiteit

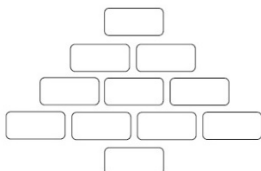
Deze activiteit kan gebruikt worden in allerlei contexten, bijvoorbeeld in aansluiting op een thema of de actualiteit. Hieronder wordt de activiteit besproken in de context van moederdag.

Introductie

- Schrijf voor de start van de les 'mama' op het (digi)bord.
- Vraag de leerlingen het woord 'mama' in hun eigen taal op het bord te schrijven. Het bord vult zich zo met woorden. *Tip: dit kan ook tijdens een inloop- of pauzemoment. Zo kan iedereen rustig schrijven zonder dat het veel tijd kost.*
- Open de les door samen naar de woorden te kijken en te luisteren. Iedere leerling zegt het woord in zijn/haar taal, we kijken hoe het geschreven wordt. Leerlingen zullen horen dat de woorden in veel talen op elkaar lijken, maar soms ook helemaal anders zijn. Besteed, indien van toepassing, ook aandacht aan de verschillende schriften.

Kern van de les - basis

- Vertel dat de leerlingen voor Moederdag een gedichtje gaan maken van elf woorden: een elfje. Het gedicht gaat natuurlijk over mama.
- Laat de opzet van een elfje zien op het digibord:

- Laat zien hoe je in het Nederlands een heel eenvoudig elfje maakt. Begin met een gedichtje over je eigen moeder. Visualiseer de betekenis van de woorden zoveel mogelijk (uitbeelden, tekenen) en maak heel duidelijk dat je in ieder vakje één woord schrijft. *Een voorbeeld van de auteur: mijn moeder is erg klein. Ik liet een foto zien van ons samen en schreef: Conny– lieve moeder – jij bent klein – jouw hart is groot – mama.*
- Maak samen met leerlingen een woordveld rondom moeder en Moederdag. Start in het Nederlands, op het digibord. Daarna kunnen leerlingen zelfstandig een woordveld maken in hun eigen taal. Leerlingen met dezelfde moedertaal kunnen samenwerken.

- De leerlingen krijgen een werkblad met het sjabloon voor een elfje. De opdracht: schrijf een elfje over jouw moeder, in je eigen taal. Als meerdere leerlingen in de klas dezelfde thuistaal hebben, mogen ze in hun thuistaal overleggen. Ze schrijven uiteindelijk individueel hun elfje.

Kern van de les – uitbreiding

- Roep de leerlingen weer bij elkaar. Schrijf samen met de leerlingen nog een elfje. Maak eerst een woordveld met woorden en zinnen rondom moeder en moederdag. Vul samen het elfjessjabloon in op het bord. Gevorderde leerlingen doen suggesties, de leerkracht schrijft het op.
- De uitdaging: wie kan ook al een elfje in het Nederlands schrijven? Differentieer bijvoorbeeld op de volgende manier: leerlingen die langer dan een half jaar in Nederland zijn, moeten deze opdracht verplicht maken. Leerlingen die er korter zijn mogen kiezen of ze het willen proberen, eventueel samen met een klasgenoot. Zij mogen er ook voor kiezen om het voorbeeldelfje over te schrijven en met een klasgenootje te oefenen met voorlezen. *Tip: geef leerlingen de mogelijkheid een woordenboek of Google Translate te gebruiken.*

Afsluiting

- Loop rond en bespreek met de leerlingen individueel hun elfjes. In welke taal/talen hebben ze geschreven? Hoe klinkt het? Hebben ze in ieder vakje één woord geschreven?
- Vraag leerlingen hun elfje voor te dragen voor de klas (alleen als ze dat zelf willen!). Leerlingen kunnen zelf kiezen in welke taal ze voordragen. Kunnen leerlingen iets van elkaars niet-Nederlandstalige elfjes begrijpen? Herkennen ze bijvoorbeeld het woord voor mama, of andere woorden? En hoe komt dat?
- Vraag leerlingen die niet wilden voordragen of je hun gedichtje mag ophangen, zodat anderen het kunnen lezen. Ook hier geldt: alleen als ze dat zelf willen!

Differentiatie en variatie

Voor leerlingen die pas heel kort in Nederland zijn, kun je de opdracht door een klasgenoot laten vertalen, of *Google Translate* gebruiken. Zodra de leerling de opdracht begrijpt, heeft hij verder geen Nederlands nodig om de basisactiviteit uit te kunnen voeren.

Als niet alle leerlingen in de groep geletterd zijn, kunnen ongeletterde leerlingen samenwerken met een geletterde klasgenoot. Leerlingen denken samen na over het elfje, de geletterde leerling schrijft het op. In een ideale situatie hebben duo's dezelfde moedertaal, als dit niet mogelijk is, zijn leerlingen aangewezen op het Nederlands. Een alternatief is om een ongeletterde leerling zijn elfje in de moedertaal te laten 'dicteren' en het als leerkracht fonetisch op te schrijven.

Je kunt deze activiteit spreiden over twee lesdagen: op dag 1 schrijven leerlingen in de moedertaal, op dag 2 in het Nederlands.

Vervolgactiviteiten

Laat leerlingen beelden tekenen bij hun elfjes. Je kunt ter inspiratie de poëzieposters van Plint laten zien. Natuurlijk zijn hierop vele variaties mogelijk. Als vervolg op deze les, in het kader van Moederdag, hebben leerlingen hun elfje(s) op een kaart voor hun moeder geschreven en deze kaart versierd.

Nu leerlingen kennis hebben gemaakt met deze dichtvorm, kunnen ze deze ook in andere situaties gebruiken. Bijvoorbeeld in aansluiting op het thema, met gebruik van woorden van de woordmuur. Zo breng je een directe koppeling tot stand met het woordenschaataanbod van dat moment.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Ik heb deze les gegeven in mijn nieuwkomersgroep met leerlingen van 8-12 jaar. Leerlingen waren erg enthousiast en iedereen kwam tot een succesvol eindproduct. Ik was verrast door de voordrachten: een stille Syrische jongen bleek bijvoorbeeld uitstekend te kunnen voordragen! De vraag of leerlingen iets begrijpen van elkaars elfjes leverde mooie momenten van taalbeschouwing op. Leerlingen begrijpen bijvoorbeeld woorden uit een verwante taal, of merken op dat 'mama' in veel talen op elkaar lijkt.

Ook bij de individuele evaluatie kwamen interessante vragen naar boven: zo vertelde een meisje dat het moeilijk is om in het Hindi een zin te maken met vier woorden, omdat de zinsstructuur anders is.

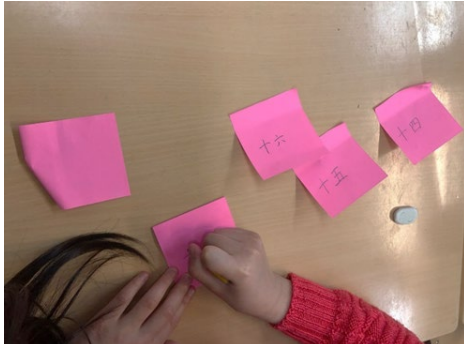
Auteur

Hanna Kuijs

Ik werk als nieuwkomersleerkracht op de taalschool Amsteltaal in Amstelveen. Ik geef les aan leerlingen tussen de zeven en twaalf jaar die pas kort in Nederland wonen. In de nieuwkomersklas helpen we hen zo snel mogelijk redzaam te worden in het Nederlands, zodat ze naar een reguliere groep kunnen. Naast mijn werk in de klas werk ik als onderwijsontwikkelaar aan de ontwikkeling van lesmateriaal voor nieuwkomers.

8. Hoe tel jij?

Vanuit de rekenen-wiskundige setting maken leerlingen kennis met elkaars moedertalen en schrijfwijzen. Op een laagdrempelige manier wordt er een connectie gemaakt tussen het rekenen in de moedertaal en het rekenen in Nederland.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Typering activiteit

Groep / leeftijd

Vanaf 7 jaar

Duur activiteit

20-30 minuten

Domein(en)

Schrijfvaardigheid, mondelinge taalvaardigheid en gecijferdheid

Beginsituatie

- De leerling kan minimaal tot 20 tellen in de thuistaal. De leerling kan de getallen tot 20 in het schrift van de moedertaal opschrijven.
- Voor deze lesactiviteit zijn basale Nederlandse receptieve vaardigheden vereist: begrijpen van eenvoudig dagelijkse taalgebruik
- Voor deze lesactiviteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van de verschillen tussen talen die in de klas worden gesproken.
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van de verschillende manieren waarop er geteld wordt in verschillende talen.
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van de verschillende schriften in de wereld.
- Na deze lesactiviteit kan de leerling de getallen 1 t/m 20 in de thuistaal koppelen aan de benamingen en schrift van de getallen 1 t/m 20 in de Nederlandse taal.

Achtergrond activiteit

Rekentaal is een belangrijk onderdeel in de tweedetaalverwerving. De aandacht gaat vaak uit naar taal en lezen, terwijl je voor rekenen ook een grote woordenschat nodig hebt. Vanuit dit uitgangspunt is deze les een eerste verkenning van de (reken)talen in de klas.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Voor elke leerling twee dobbelstenen
- Voor elke taal die er gesproken wordt een stapel post-it's (in verschillende kleuren)
- Voor elke leerling een papertje

Vorbereiding

Inventariseer welke thuistalen er zijn in de klas en maak groepjes van leerlingen met dezelfde taal. Zet de getallen 1 t/m 20 op het bord. Plaats daarbij ook in een (of meerdere) van de thuistalen de getallen 1 t/m 20 als voorbeeld. Bijvoorbeeld:

Beschrijving activiteit

Introductie

Laat de kinderen op het bord de getallen van een van de thuistalen zien. Stel daarna de volgende vragen:

- Weten jullie wat hier op het bord staat?
- Wie van jullie kan dit lezen/begrijpen?
- Bij welke taal hoort het, denk je?
- Kun je ons laten horen hoe je in jouw taal telt?
- Hoe schrijf je de getallen?

Inventariseer daarna met de klas welke talen en schriften er nog meer zijn.

Kern van de les

Leg uit dat we van elke taal die we in de klas hebben, gaan bekijken hoe de getallen 1 t/m 20 eruitzien en gaan beluisteren hoe de getallen klinken. Vertel welke groepjes je hebt gemaakt en geef elk groepje een stapel post-it's. Laat de leerlingen met elkaar de getallen van hun eigen taal opschrijven. Wanneer ze klaar zijn met het opschrijven van de getallen mogen ze deze bij het 'Nederlandse' cijfer hangen.

Op het moment dat iedereen klaar is laat je elk groepje tellen in de thuistaal. Dan kunnen de andere leerlingen horen hoe het klinkt.

Geef elke leerling twee dobbelstenen en een papier. Leg uit dat de leerlingen optelsommen gaan maken door te gooien met de dobbelstenen. Wanneer ze bijvoorbeeld een 5 en een 4 gooien wordt dat $5+4=9$. Vertel de leerlingen dat ze de sommen in het schrift van de thuistaal mogen opschrijven. Geef de leerlingen ook de ruimte om de sommen op hun eigen manier op te lossen, zoals ze dat in hun thuisland hebben geleerd.

Afsluiting

Laat van elke thuistaal een leerling een som op het bord schrijven. 'Vertaal' de som naar het Nederlands. Stel daarbij de volgende vragen:

- Zien jullie overeenkomsten/verschillen?
- Wat valt jullie op?
- Was het moeilijk of makkelijk om de sommen in de thuistaal te maken?
- Heb je de som op een andere manier opgelost dan hoe we dat in Nederland doen? Licht toe.
- Wat hebben jullie ervan geleerd?
- Wat vonden jullie van de les?

Differentiatie en variatie

Je kunt deze activiteit ook met oudere kinderen uitvoeren met de volgende aanpassingen:

- De getallen 1 t/m 20 zijn ook goed te vervangen door de tientallen/honderdtallen e.d.
- Er bestaan vele soorten dobbelstenen waarmee ook variatie kan worden aangebracht.
- In plaats van plussommen kun je ook minssommen of keersommen laten maken.
- In plaats van het gebruik van dobbelstenen kun je ook de opdracht geven om zoveel mogelijk sommen te maken met het antwoord 10 (of een ander getal) waarbij $+/-/x/:=$ gebruikt mag worden.
- Het is ook mogelijk om met de leerlingen te kijken naar hoe in de thuistaal $+/-/x/:=$ wordt genoemd. Hoe zeggen ze in de andere taal $8 \times 9 = 72$ of $63:7=9$? Doen ze dat op dezelfde manier als in Nederland of wordt het juist op een andere manier gezegd? Daarbij zou je ook kunnen kijken naar de verschillende manieren waarop sommen worden opgelost. Hier kan ook weer taal bij betrokken worden.
- Je kunt ook aan de leerlingen een som voorleggen en daarbij aangeven dat zij zelf een manier mogen bedenken om de som op te lossen. Benoem daarbij expliciet dat de strategieën die de leerlingen hebben geleerd in het land van herkomst ook mogen worden meegenomen. Na het oplossen van de som laat je enkele leerlingen uitleggen hoe ze de som hebben opgelost.

Vervolgactiviteiten

Een mogelijk vervolg op deze les is dat je met de leerlingen gaat kijken naar de verschillen in de talen rondom klokkijken en meten/wegen.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar**Ervaring les**

Toen ik deze les gaf in een nieuwkomersklas in het midden van het land was ik aangenaam verrast door het enthousiasme van de leerlingen toen ze hun eigen schrift op het bord zagen staan. De leerlingen wilden allemaal graag laten zien en laten horen hoe hun eigen taal klinkt. Ik heb de groep niet vaak zo betrokken gezien.

Tips voor gebruikers

- Het is handig om eerst zelf een inventarisatie te maken van alle talen en schriften. Dan kun je gerichter vragen stellen en de les daarop aanpassen.
- Grote kans dat er grote niveaoverschillen zijn in rekenen wanneer je deze les geeft in een nieuwkomersklas. Je kunt er ook voor kiezen om centraal te starten en dan op meerdere niveaus een meertalige rekenopdracht te geven aan de leerlingen. Zo hou je iedereen gemotiveerd en uitgedaagd.

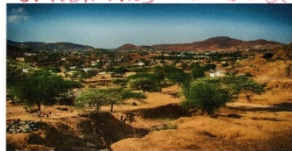
Auteur

Tessa Lamboij

Sinds 2009 heb ik een groot deel van mijn loopbaan gewerkt als leerkracht op een AZC-school. Momenteel ben ik werkzaam als nieuwkomersconsulent bij WereldKidz. In mijn werk ondersteun ik leerkrachten, intern begeleiders en schoolleiders bij het onderwijs aan nieuwkomers. Daarnaast houd ik me bezig met beleidsontwikkeling en uitvoering rondom het onderwijs aan deze doelgroep.

9. De brug

Via thematisch onderwijs ontdekken leerlingen via het thema dat wordt uitgewerkt in de klas, de Nederlandse wereld en daarmee ook de Nederlandse taal. Leerlingen gaan in deze les op zoek naar de verbinding tussen een onderwerp uit het thema en de herinnering aan hun eigen thuisland.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere klassen met nieuwkomers

Leeftijd

Vanaf 5 jaar

Duur activiteit

30 minuten en een korte presentatie voor de groep

Domein(en)

Mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze activiteit is geen geletterdheid vereist.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse receptieve vaardigheden vereist.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist. De leerlingen moeten zich wel vrij voelen om in de moedertaal te spreken.

Doel(en) activiteit

- Na deze activiteit kan de leerling een aantal overeenkomsten en verschillen benoemen tussen Nederland en het thuisland (in de moedertaal en/of in het Nederlands).
- Na deze activiteit kan de leerling in zijn moedertaal vertellen over zijn vaderland.
- Na deze lesactiviteit kan de leerling een aantal Nederlandse woorden gebruiken om zijn vaderland te beschrijven.

Achtergrond activiteit

Mijn ervaring is dat het -met name in de eerste fase- moeilijk is voor nieuwkomersleerlingen om zich te uiten. In deze activiteit krijgen leerlingen de kans iets te laten zien en indien mogelijk te vertellen over hun leven in hun vaderland waarbij ze ook hun moedertaal kunnen inzetten.

Cummins (2015) beschrijft hoe belangrijk het is om de identiteit van leerlingen een plek te geven in het onderwijs. Hij geeft aan dat er een positieve invloed is op het welbevinden en de cognitieve ontwikkeling als leerlingen deelnemen aan leeractiviteiten waarin hun moedertaal wordt erkend en gewaardeerd.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Laptop/ computer waarop de kinderen naar beeldmateriaal kunnen zoeken;
- Printer waarmee het gekozen materiaal uitgeprint kan worden;
- Teken-, kleur- en schrijfmateriaal om platen te verduidelijken;
- Een aantal woordkaartjes of woordplaatjes waarop nieuwe Nederlandse woorden staan die horen bij het betreffende lesonderwerp.

Vorbereiding

- Maak groepjes van drie of meer leerlingen met herinneringen aan eenzelfde thuisland/ woonplaats en met eenzelfde moedertaal.
- Het startpunt van deze les is een betekenisvol onderwerp dat actueel is voor alle leerlingen in de klas. Om deze les goed uit te voeren is het belangrijk dat het thema al spelenderwijs is geïntroduceerd voorafgaand aan deze les. In deze les is het thema 'het tuincentrum'. De leerlingen hebben zich een beeld gevormd van het Nederlandse tuincentrum, de planten die in Nederland groeien en de inrichting van de tuinen bij de school en bij de huizen in de wijk.
- Bepaal welk onderwerp uit het thema je kiest. Het gaat om een onderwerp dat aansluit bij de belevingswereld van leerlingen en geschikt is om verkend te worden in het thuisland. In deze activiteit is gekozen voor 'de tuin'.
- Maak een plek in het lokaal waar het groepje samen met je kan werken op de computer. Start met 'Google afbeeldingen' en bepaal de woorden waar de leerlingen mee gaan zoeken. Combineer in de zoekopdracht de naam van het thuisland met een of meer Nederlandse themawoorden. Hier is gekozen voor 'tuin', 'planten' en 'Eritrea'.

Beschrijving activiteit

Introductie

Je vraagt een groepje bij de computer. De zoekopdracht wordt uitgevoerd waarbij je de woorden intypt. Leerlingen bekijken met elkaar de woordkaartjes en zien dat de woorden van de woordkaarten overeenkomen met de zoekopdracht op internet.

Kern van de les

- Leerlingen praten in hun moedertaal over wat ze zien en wat in 'Google' naar voren komt over hun land. Als leerlingen een keuze maken, verfijn je samen met leerlingen de keuze met 'gerelateerde afbeeldingen'. Je herhaalt deze zoekopdracht, totdat de groep het eens is over de keuzes.
- Als het groepje een aantal platen heeft gekozen, worden deze platen geprint.
- Het groepje gaat met de platen bij elkaar zitten en bepaalt wat ze met de platen aan de andere kinderen in de klas willen laten zien. Je helpt ze met nieuwe Nederlandse woorden.

Afsluiting

In de kring presenteren de leerlingen hun platen aan de hele klas en proberen de Nederlandse woorden te gebruiken. De platen krijgen een plekje in de klas.

Differentiatie en variatie

- De leerlingen kunnen bij de presentatie, afhankelijk van hun taalniveau meer of minder Nederlandse woorden of zelfs Nederlandse zinnen gebruiken.
- Je kunt de leerlingen ook een collage laten maken van de gekozen platen. Ze kunnen erbij tekenen of schrijven. Oudere leerlingen kunnen ook een PowerPoint-presentatie maken.
- Alle onderwerpen die dicht bij de belevingswereld van de leerlingen staan, zijn geschikt. Denk aan: vervoersmiddelen, dieren, boodschappen doen en kleding.
- In reguliere klassen kunnen onderwerpen uit zaakvakken als geschiedenis en aardrijkskunde heel goed gebruikt worden.

Vervolgactiviteiten

Je kunt de opdracht natuurlijk later nog met andere groepjes leerlingen uitvoeren met een andere moedertaal. Hierdoor ontstaan er verschillende presentaties, die tentoongesteld kunnen worden in de klas.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Bij het uitvoeren van de les merkte ik dat de kinderen heel enthousiast waren en honderduit kletsten in hun eigen taal. Er was veel discussie over de platen. Leerlingen gaven zelf aan welke woorden ze wilden oefenen in het Nederlands, waardoor het eigenaarschap bij de leerlingen lag. Wel oefenden ze allemaal woorden die binnen het thema pasten.

Bij de presentatie lieten leerlingen zelf hun foto's zien aan de groep. Sommige leerlingen hadden mijn hulp nodig om in het Nederlands te kunnen benoemen wat er te zien was op hun platen.

Tips voor gebruikers

Het is belangrijk dat leerlingen betrokken zijn bij het lesonderwerp en al enige tijd gespeeld en gewerkt hebben met het thema. De leerlingen hebben hierdoor een beeld van het thema waardoor ze gericht op zoek kunnen gaan naar plaatjes die de situatie in hun thuisland vertonen.

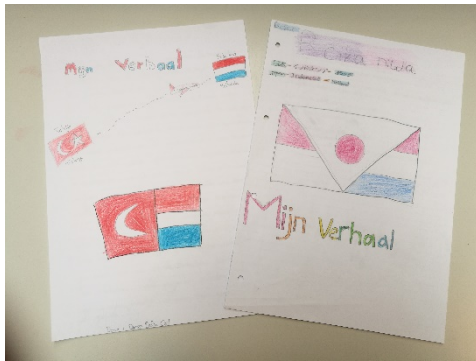
Auteur

Adri van der Meer

Ik ben nu voor het derde schooljaar werkzaam als intern begeleider en groepsleerkracht onderbouw op AZC-school Beverwaard in Rotterdam. Al in de voorbereidende fase ben ik betrokken geweest bij de opzet van de school en het vormgeven van het onderwijs. We zijn een taalschool voor leerlingen van 4 tot 12 jaar en we willen onze leerlingen begeleiden bij het leren van de Nederlandse taal. Veel leerlingen zijn net nieuw in Nederland. Toch verhuizen de meeste leerlingen al na 10 tot 15 weken naar een huis ergens in Nederland. Ze komen daar op een nieuwe taalschool, voordat ze de stap naar het regulier onderwijs maken.

10. Mijn taal, mijn verhaal

Iedere nieuwkomer heeft zijn eigen verhaal. Maar in het Nederlands daarover vertellen is moeilijk. In deze activiteit schrijven leerlingen in hun eigen taal over hun leven. Met hulp van gevorderde NT2-sprekers worden alle teksten naar het Nederlands vertaald, zodat leerlingen hun verhalen met elkaar kunnen delen.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

Voor leerlingen vanaf ongeveer 7 jaar

Duur activiteit

Het betreft een serie activiteiten, verspreid over drie dagen. Per dag is er ongeveer 10-15 minuten instructie en 20-30 minuten zelfstandige verwerking. Naast deze lesactiviteiten hebben leerlingen tijd nodig om hun teksten te vertalen. Afhankelijk van de context gebeurt dit op school of thuis.

Domein(en)

Schrijfvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze activiteit is geletterdheid vereist in de moedertaal óf in het Nederlands. Zie voor suggesties voor ongeletterde leerlingen het kopje 'differentiatie'.
- Voor deze activiteit zijn de eisen voor Nederlandse receptieve vaardigheden minimaal door de inzet van *Google Translate* en/of taalmaatjes. Ook beginnende NT2-leerlingen kunnen dus meedoen.
- Voor deze activiteit zijn geen Nederlandse productieve vaardigheden vereist. Wie nog niet in het Nederlands kan schrijven, krijgt hulp bij het vertalen van zijn verhaal. Gevorderde leerlingen kunnen hun verhaal (deels) zelf vertalen.

Doel(en) activiteit

- Tijdens deze activiteit ervaart de leerling waardering voor zijn moedertaal en persoonlijke achtergrond, en daarmee voor zijn persoonlijke identiteit.
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van de talen en verhalen van medeleerlingen.
- Na deze lesactiviteit kan de leerling iets over zichzelf vertellen aan anderen.
- Na deze lesactiviteit (her)kent de leerling Nederlandse woorden die belangrijk zijn in een persoonlijk verhaal.

NB: het doel van deze activiteit is dus niet primair om de Nederlandse schrijfvaardigheid te verhogen. Natuurlijk kan er ook aandacht zijn voor de vorm van de tekst, maar de inhoud staat centraal.

Achtergrond activiteit

Tijdens een lezing van de Canadese professor Jim Cummins maakte ik kennis met het begrip *identiteitsteksten*. Cummins beschreef hoe belangrijk het is de identiteit van leerlingen een plek te geven in het onderwijs. Het idee achter identiteitsteksten: als leerlingen deelnemen aan leeractiviteiten waarin hun moedertaal en hun identiteit worden erkend en gewaardeerd, heeft dit een positieve invloed op zowel hun welbevinden als het schoolse leren.

Mijn ervaring als nieuwkomersleerkracht is dat het - met name in de eerste fase - moeilijk is voor leerlingen om zich te uiten. In deze activiteit krijgen leerlingen de kans iets te vertellen over zichzelf en hun leven. Ze kunnen zichzelf presenteren zoals zij dat willen. Doordat leerlingen de kans krijgen om te schrijven in de taal die ze het best beheersen, kunnen ook leerlingen die net in Nederland zijn aan deze activiteit deelnemen.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Schrijfpapier
- Tekenpapier
- Een vertaalapplicatie, bijvoorbeeld Google Translate
- Een voorbeeld van een identiteitstekst, bijv. via <https://www.slideshare.net/jsplendiferrous/identity-texts>, slide 4 en 5
- Een grote wereldkaart (aan de muur of op het digibord)
- Per leerling een print van een wereldkaart
- Afbeeldingen van verschillende vervoersmiddelen

Vorbereiding

Breng van tevoren in kaart in welke talen de leerlingen het best/liefst schrijven. In een nieuwkomersklas zullen de meeste leerlingen waarschijnlijk het best uit de voeten kunnen in hun moedertaal, maar wellicht kiezen gevorderde leerlingen voor de Nederlandse taal.

Vertaal, m.b.v. Google Translate, de volgende titels in de talen waarin de kinderen gaan schrijven:

Mijn verhaal

- *Hoofdstuk 1: mijn leven in ... [land van herkomst invoeren]*
- *Hoofdstuk 2: mijn reis naar Nederland*
- *Hoofdstuk 3: mijn leven in Nederland*

Beschrijving activiteit

De lesactiviteiten zijn verdeeld over drie dagen. Leerlingen schrijven iedere dag een hoofdstuk van hun verhaal.

Dag 1

Introductie

- Toon op het bord de titel 'Mijn verhaal' in alle talen die in de klas gesproken/geschreven worden. Vraag de leerlingen ieder de titel in hun eigen taal voor te lezen.
- Introduceer de activiteit: de leerlingen gaan hun persoonlijke verhaal opschrijven; in hun eigen taal en in het Nederlands. Gebruik hierbij het voorbeeld van een *identity text* (N.B. in het voorbeeld worden Urdu en Engels als talen gebruikt).
- Toon vervolgens de titel van het eerste hoofdstuk (Mijn leven in...) in alle talen, en laat de leerlingen ook dit voorlezen. Vertel dat leerlingen vandaag dit hoofdstuk gaan schrijven.

Kern van de les

- Maak een woordspin op het bord: waar kun je allemaal over schrijven als je je leven in je land van herkomst beschrijft? (Semi)gevoerde leerlingen kunnen suggesties doen (bijv. school, vrienden, je huis), met kleine tekeningetjes erbij kan de betekenis ook voor beginners worden verduidelijkt.
- De leerlingen gaan nu zelf aan de slag. Ze krijgen schrijfpapier en schrijven de titel van hoofdstuk 1 bovenaan. Vervolgens schrijven ze over het leven in hun land. Laat de invulling vrij; kinderen kiezen zelf wat en hoeveel ze schrijven.

Afsluiting

Je kunt ervoor kiezen het schrijfproces kort te evalueren. Is het gelukt? Hoe was het om in je eigen taal te schrijven? Je kunt de evaluatie ook bewaren voor dag 3.

Dag 2

Introductie

- Toon de titel van het tweede hoofdstuk (*Mijn reis naar Nederland*) in alle talen op het bord en laat de leerlingen weer voorlezen. Vertel dat leerlingen vandaag het tweede hoofdstuk van hun verhaal gaan schrijven.

Kern van de les

- Deel prints van de wereldkaart uit. Laat kinderen op de wereldkaart tekenen hoe ze van hun land van herkomst naar Nederland zijn gekomen. Direct, of via andere landen?
- Laat afbeeldingen zien van verschillende vervoersmiddelen, laat leerlingen vertellen of aanwijzen met welk(e) vervoersmiddel(en) ze hebben gereisd.
- Laat leerlingen eventueel een grote tas of koffer tekenen, waarin ze tekenen of schrijven wat ze hebben meegenomen naar Nederland.
- Vraag een aantal (semi)gevoerde leerlingen met wie ze naar Nederland gekomen zijn. Zijn alle gezinsleden meegekomen, reisde iedereen tegelijkertijd?
- Vervolgens gaan de leerlingen wederom zelf aan de slag. Op een nieuw schrijfpapier schrijven ze hoofdstuk 2 van hun verhaal.

Afsluiting

Zie de afsluiting van dag 1.

Dag 3

Introductie

- Toon de titel van het laatste hoofdstuk (*Mijn leven in Nederland*) in alle talen op het bord en laat de leerlingen weer voorlezen.

Kern van de les

- Maak een woordspin op het bord: waar kun je in dit hoofdstuk over schrijven? (Zie dag 1).
- De leerlingen schrijven vervolgens zelfstandig het derde hoofdstuk.

Afsluiting

- Nu de verhalen van de leerlingen klaar zijn, kunnen ze vertaald worden. Bespreek individueel met de leerlingen wie kan helpen om de tekst te vertalen naar het Nederlands (of, wanneer de leerling in het Nederlands geschreven heeft, naar de moedertaal). Heeft de leerling geschreven in een taal die de leerkracht beheerst? Kent de leerling (of leerkracht) kinderen of volwassenen die zowel Nederlands als de moedertaal spreken? Zijn er binnen de school gevorderde NT2-ers met dezelfde moedertaal? Breng het kind zo nodig in contact met een andere T1-spreker; samen kunnen ze de hoofdstukken vertalen.

Afronding activiteit

Leerlingen maken een boekje van hun verhaal. Per hoofdstuk staan de T1-tekst en de Nederlandse tekst onder elkaar. Leerlingen maken een voorpagina die hun verhaal verbeeldt.

De boekjes worden in de klas tentoongesteld, andere leerlingen kunnen deze lezen.

Leerlingen die dat willen, kunnen hun verhaal aan de klas presenteren. Gevorderde leerlingen kunnen (een deel van) hun verhaal in het Nederlands voorlezen. Beginners kunnen voorlezen in de moedertaal, waarna een medeleerling of de leerkracht de Nederlandse vertaling voorleest.

Didactische tip

Vergelijk tijdens de activiteit steeds begrippen in de T1 en het Nederlands. Hoe zeg je bijvoorbeeld 'verhaal' in verschillende talen? Zijn er woorden die in verschillende talen op elkaar lijken?

Differentiatie en variatie

- Als je leerlingen hebt die nog niet geletterd zijn, kunnen zij hun verhaal tekenen in plaats van schrijven. De leerling kan zijn verhaal aan de hand van de tekeningen vertellen, mogelijk kan een gevorderde leerling (of ouder) helpen een aantal zinnen bij de tekeningen te schrijven en te vertalen naar het Nederlands.
- De activiteit zoals beschreven is vrij uitgebreid. Je kunt natuurlijk ook één hoofdstuk uitkiezen waar kinderen over schrijven.

Vervolgactiviteiten

Kijk een aantal maanden later nog eens met leerlingen terug naar de verhalen die ze hebben geschreven. Wat hebben ze in de tussentijd al geleerd? Kunnen leerlingen die toen beginner waren, hun verhaal nu in het Nederlands voorlezen? En zijn er al dingen veranderd in hun leven in Nederland?

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Ik heb deze les uitgevoerd in mijn nieuwkomersklas (8-12-jarigen) in Amstelveen. Ik vond het erg mooi om te zien hoe met name de leerlingen die al wel wat Nederlands begrijpen, maar nog weinig kunnen produceren, zich in deze activiteit konden uiten. De verhalen van leerlingen leverden mij als leerkracht informatie op die ik nooit eerder van leerlingen of hun ouders had gehoord. Leerlingen deelden zowel leuke weetjes en trots op hun land, als verdrietige ervaringen rondom oorlog en verlies.

Zoals in alle klassen zijn er natuurlijk leerlingen die schrijven moeilijk of niet leuk vinden. Ik heb ervoor gekozen om geen eisen te stellen aan de lengte van de teksten: de leerlingen waren eigenaar en kozen wat en hoeveel ze wilden schrijven. Voor een absolute beginner in mijn klas, die nog niet helemaal 'geland' was in de nieuwkomersklas, was deze opdracht nog te groot en moeilijk. Hij heeft meegeluisterd, maar niet zelf geschreven.

Tips voor gebruikers

Het zou mooi zijn om in/rondom de school een netwerkje te vormen van leerlingen, ouders en anderen die kunnen helpen bij het vertalen van teksten naar het Nederlands. Hoe zo'n netwerk eruit ziet is natuurlijk erg afhankelijk van de context van de school. Wellicht kunnen oud-leerlingen uit de nieuwkomersgroep en/of medewerkers van Vluchtelingenwerk een rol spelen?

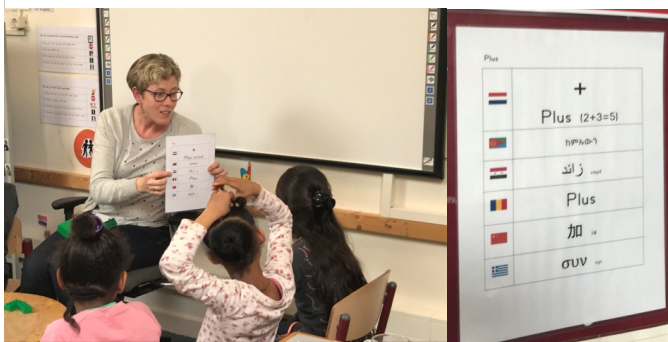
Auteur

Hanna Kuijs

Ik werk als nieuwkomersleerkracht op de taalschool Amsteltaal in Amstelveen. Ik geef les aan leerlingen tussen de zeven en twaalf jaar die pas kort in Nederland wonen. In de nieuwkomersklas helpen we hen zo snel mogelijk redzaam te worden in het Nederlands, zodat ze naar een reguliere groep kunnen. Naast mijn werk in de klas werk ik als onderwijsontwikkelaar aan de ontwikkeling van lesmateriaal voor nieuwkomers.

11. Woorden in alle talen

De leerlingen gebruiken tijdens deze activiteit hun moedertaal bij het leren van nieuwe woorden in het Nederlands.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

8-12 jaar

Duur activiteit

30 minuten

Domein(en)

Mondelinge taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze lesactiviteit is geen geletterdheid in de moedertaal vereist: leerlingen mogen de woorden in hun eigen taal opschrijven, maar dat hoeft niet.
- Voor deze lesactiviteit zijn basale Nederlandse receptieve vaardigheden (luisteren) vereist: begrijpen van eenvoudig dagelijkse taalgebruik.
- Voor deze lesactiviteit zijn basale Nederlandse productieve vaardigheden (schrijven) vereist: de leerlingen schrijven de Nederlandse woorden bij de plaatjes. Als ze niet kunnen schrijven, kunnen ze erbij tekenen.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van de aanwezigheid van andere talen in de klas;
- Na deze lesactiviteit kan de leerling verschillende talen met elkaar vergelijken en daarbij overeenkomsten en verschillen benoemen;
- Na deze lesactiviteit kan de leerling de geleerde woorden/begrippen passief gebruiken.

Achtergrond activiteit

Ik heb ervaren dat leerlingen enorm betrokken raken bij de les als ze aan de slag gaan met woorden vanuit hun eigen taal. Het is belangrijk nieuwe woorden aan te bieden in een cluster (van ongeveer 10 woorden), zodat kennisverbanden helder worden.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Afbeeldingen (of het voorwerp zelf) van de aan te leren woorden/begrippen;
- Vellen papier waarop getekend of geschreven kan worden;
- Schrijf- en tekenmateriaal;
- Eventueel *Google Translate* of woordenboek in de taal van de leerlingen.

Vorbereiding

- Bepaal welke woorden je deze les wilt aanleren. Gebruik bijvoorbeeld woorden rond een bepaalde vakles of een bepaald thema.
- Plak de afbeeldingen van elk woord op een vel papier (of maak dit op de computer). Kopieer/print dit vel papier, zodat er voor elke leerling een exemplaar is.
- Zoek eventueel de vertaling van de woorden op in de talen van de leerlingen (bijvoorbeeld via *Google Translate* of een woordenboek). Dit is niet per se noodzakelijk; de leerlingen zoeken dit zelf op of weten dit zelf.

Beschrijving activiteit

Introductie

Introduceer de aan te leren woorden in het Nederlands: laat de afbeelding zien, of het concrete voorwerp/de handeling/etc. Maak als het ware een verhaal van het cluster woorden, waarin de samenhang en de context van deze woorden duidelijk wordt. Stel vragen over de woorden/over het verhaal. Wat is het? Wat kun je ermee? Heb je dit thuis?

Kern van de les

Vraag of er leerlingen zijn die de naam van deze woorden in hun eigen taal kennen. Deel de vellen papier uit en vraag leerlingen de woorden in hun eigen taal hierop te schrijven. De kinderen die dit niet weten, mogen de woorden opzoeken op de computer/in het woordenboek, of overleggen met andere leerlingen die dezelfde taal spreken.

Maak groepjes van leerlingen die verschillende talen spreken en laat hen met elkaar kijken naar de verschillende woorden in de verschillende talen. Zijn er verschillen en/of overeenkomsten? Lijken de woorden op elkaar of juist niet? Hoe spreek je het woord uit in de verschillende talen?

Afsluiting

Laat de leerlingen de woorden in hun eigen taal op het bord schrijven en praat met elkaar na over de bevindingen. Wat hebben de leerlingen ontdekt? Welk woord vinden de leerlingen het mooist? Waarom? Wat valt op als je de talen naast elkaar ziet/hoort? Klinken de talen anders? Hoe dan? Zijn er talen die meer of minder op elkaar lijken? Benoem hierbij zoveel mogelijk de aangeleerde woorden en vraag naar de betekenis van de woorden.

Hang de vellen met de woorden op aan bijvoorbeeld de woordmuur, zodat je hiernaar kunt verwijzen als het woord in een andere context of op een ander moment ter sprake komt.

Differentiatie en variatie

Je kunt de leerlingen ook laten tekenen bij het woord(cluster), bijvoorbeeld een eigen ervaring of associaties die ze hebben bij het betreffende woord(cluster). Dit kunnen leerlingen later presenteren aan de andere leerlingen, of verwerken in een door de leerling zelf samengesteld 'woordenboek' (met daarin woorden die de leerling wil leren of nog moeilijk vindt).

Als er maar een of enkele meertalige leerling(en) in de groep zitten, kan naar de woorden in zijn of haar moedertaal worden gevraagd. Die woorden kunnen dan vergeleken worden met het Nederlandse woord. Dit kan eventueel ook met een maatje worden uitgevoerd.

Vervolgactiviteiten

Deze activiteit kan in principe bij elk woordencluster worden ingezet (bij themawoorden, woorden uit zaakvakken etc.)

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Bij het uitvoeren van deze les op het Taal Expertise Centrum (TEC Zierikzee) merkte ik dat de leerlingen erg betrokken waren. De les die ik heb gegeven ging over rekentaal. De leerlingen kenden deze begrippen (plus, min, erbij, eraf, etc.) vaak al in hun eigen taal, maar nog niet in het Nederlands. Het inzetten van de moedertaal (het activeren van hun eigen voorkennis), hielp de leerlingen het woord in het Nederlands te begrijpen. Leerlingen vonden het erg leuk om met en in hun eigen taal aan de slag te gaan. Ook het kiezen van het mooiste woord was een succes. Ze konden goed verwoorden waarom een bepaald woord mooier was (de klank).

Tips voor gebruikers

Soms is het lastig als een leerling een woord wel weet, maar niet kan opschrijven. Het woord laten tekenen, zorgt er dan voor dat een leerling toch met dit woord aan de slag kan.

Auteur

Wendy de Vrieze-van der Vliet

Ik ben leerkracht en ambulante begeleider op het TEC in Zierikzee. Hier wordt onderwijs gegeven aan meertalige leerlingen in de leeftijd van 6-12 jaar die wonen in de gemeente Schouwen-Duiveland. Na een jaar intensief taalonderwijs stromen deze leerlingen door naar een reguliere school in hun woonplaats. Daarnaast geef ik lezingen en workshops over meertaligheid en nieuwkomersonderwijs.

12. Samen schrijven

In deze serie van twee lessen schrijven de leerlingen in tweetallen een tekst aan de hand van een schrijfo opdracht. Ze gebruiken bij de voorbereiding hun moedertaal en geven tijdens en na het schrijfproces feedback op elkaars werk.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Taalklassen en reguliere groepen met meertalige leerlingen

Leeftijd

van 8-12 jaar

Duur activiteit

45 minuten per les

Domein(en)

Schrijfvaardigheid en taalverzorging

Beginsituatie

- Voor deze activiteit is geen geletterdheid in de moedertaal vereist.
- Voor deze activiteit zijn basale Nederlandse receptieve vaardigheden (luisteren) vereist: de leerlingen moeten eenvoudig dagelijks taalgebruik kunnen begrijpen.
- Voor deze activiteit zijn basale productieve vaardigheden (schrijven) vereist: de leerlingen moeten eenvoudige dagelijkse taal kunnen schrijven.

Doel(en) activiteit

- Na deze lesactiviteit kan de leerling een korte tekst (ongeveer vijf regels) schrijven in het Nederlands (in het voorbeeld over zijn/haar lievelingseten).
- Na deze lesactiviteit is de leerling zich bewust van de manier waarop de eigen taal ingezet kan worden bij het leren van het Nederlands (in dit geval bij de voorbereiding op het schrijven van een tekst in het Nederlands).

Achtergrond activiteit

In mijn eigen onderwijspraktijk in de taalklas merkte ik dat ik vooral bezig ben met spreken en lezen, maar dat er minder tijd wordt besteed aan het schrijven (van teksten). Deze activiteit focust daarom op het schrijven van zinnen en teksten.

Ook is er weinig sprake van samenwerking in onze groep. De kinderen werken vooral individueel, op hun eigen niveau. Volgens Gibbons (2015) werken kinderen in een (kleine) groep vaak op een hoger cognitie- en taalniveau. Daarom focus ik in deze activiteit op samenwerken en samen teksten produceren.

Uitvoering lesactiviteit**Materialen**

- Schrijfpapier en schrijfmateriaal
- Tijdschriften en folders van supermarkten
- Scharen, lijm en A3-papier
- Werkbladen met zinnen voor degenen die extra hulp nodig hebben (zie voorbereiding)

Voorbereiding

- Maak tweetallen van leerlingen die dezelfde moedertaal hebben. Als er geen leerlingen in de klas zitten met dezelfde moedertaal, dan kunnen er ook tweetallen gemaakt worden van leerlingen met verschillende moedertalen. Zij kunnen niet overleggen in hun eigen taal, maar zij kunnen elkaar wel helpen.
- Maak eventueel voor beginnende nieuwkomers zinnen waarin een aantal woorden is weggelaten. Dit dient als scaffolding (Gibbons, 2015), zodat zij toch mee kunnen doen.

Een voorbeeld: *Mijn lievelingseten is _____ . Dat vind ik _____ , omdat _____ .*

Beschrijving activiteit**Les 1***Introductie*

Er zijn vele schrijfopdrachten te bedenken waarbij deze activiteit kan worden ingezet. In dit voorbeeld wordt een schrijfopdracht ingezet in het thema *eten en drinken*. Bied de woorden rondom dit thema aan in een rijke taalcontext. Vertel bijvoorbeeld over eten, laat een filmpje zien over eten, enzovoorts. Dit moet in ieder geval een context zijn waarin woorden over eten terugkomen om de leerlingen te laten ervaren wat de context van deze woorden is. Vertel wat je zelf graag eet en waarom en laat daarbij afbeeldingen zien (of neem de producten mee).

Kern van de les

Laat leerlingen na deze introductie in tweetallen in tijdschriften en folders plaatjes zoeken van hun lievelingseten. Laat ze de plaatjes op een vel papier plakken en erbij schrijven wat de naam van dit gerecht is, in hun eigen taal en/of in het Nederlands (Als ze dit niet weten, kan hulp van een klasgenoot worden gevraagd, of kunnen de woorden opgezocht worden in een woordenboek of op de computer. De Nederlandse woorden kunnen er dan alsnog bij geschreven worden).

Afsluiting

Laat de leerlingduo's hun poster met daarop hun lievelingseten presenteren aan de groep. Ze vertellen hierbij wat ze lekker vinden en waarom, met daarbij de steun van de plaatjes op hun poster. Hang de posters na de les op in de klas en grijp hiernaar terug als het onderwerp ter sprake komt op een ander moment.

Les 2*Introductie*

Blik terug op de vorige les met behulp van de posters. Weten ze nog van elkaar wat hun lievelingseten is? Vertel de leerlingen dat ze deze les in tweetallen over hun lievelingseten gaan praten en er daarna allemaal een korte tekst over gaan schrijven. Leg de leerlingen uit dat het bij het schrijven van een tekst belangrijk is eerst goed na te denken over wat je wilt schrijven en dat te bespreken.

Kern van de les

Maak tweetallen van leerlingen met dezelfde moedertaal en laat hen overleggen over hun lievelingseten. Dit mag in de moedertaal en/of in het Nederlands. De leerlingen overleggen met elkaar over wat ze willen opschrijven en hoe dat het beste opgeschreven kan worden in het Nederlands. Na deze brainstormsessie schrijft iedere leerling zijn of haar eigen korte tekst over het lievelingseten. Ze vragen elkaar eventueel om hulp. De leerkracht stimuleert de leerlingen hierbij de taalregels te gebruiken die ze hebben geleerd (dat kan voor ieder niveau weer anders zijn). Pas scaffolding toe indien nodig. Als ze klaar zijn met schrijven, lezen ze de teksten aan elkaar voor en kunnen ze

met elkaar bespreken wat er eventueel verbeterd kan worden aan hun teksten (gericht op de taalregels die zijn besproken, focus van instructie).

Afsluiting

Laat de leerlingen hun geschreven tekst voorlezen aan de andere groepjes. Stel op niveau vragen over de zinsconstructie (bij leerlingen die nog niet veel ervaring hebben in het schrijven in de Nederlandse taal, kan gevraagd worden naar de volgorde van de woorden, bij leerlingen die al iets meer ervaring hebben kan ook worden gelet op de juiste vervoeging van werkwoorden). Vraag de leerlingen tenslotte hoe het proces ging: wat ging goed, wat was nog lastig, wat vonden ze van deze opdracht? Hang de teksten op in de klas, bijvoorbeeld op een speciale 'tekstmuur'.

Differentiatie en variatie

In principe kan deze les met allerlei verschillende schrijfopdrachten worden aangeboden. Met de juiste scaffolding (Gibbons, 2015) is dit op vrijwel elk niveau uit te voeren.

Als leerlingen het nog moeilijk vinden om alles in het Nederlands te schrijven, kunnen ze de woorden die ze nog niet kennen in het Nederlands, ook in hun moedertaal opschrijven. Dit kan dan later vertaald worden met hulp van andere leerlingen, Google translate of een woordenboek.

De leerlingen die nog niet kunnen schrijven, kunnen toch meedoen door te tekenen wat hun lievelingseten is.

Later kunnen hier dan de juiste woorden bijgeschreven worden door andere leerlingen of de leerkracht. De leerling zou deze woorden dan eventueel na kunnen schrijven.

Vervolgactiviteiten

Door deze les vaker in te zetten, gaan de kinderen steeds beter weten hoe ze moeten samenwerken en waarop ze moeten letten bij het schrijven van een tekst. Deze les zou in principe bij ieder thema ingezet kunnen worden.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Toen ik deze activiteit zelf in mijn klas deed (Taal Expertise Centrum (TEC) Zierikzee), was ik verrast door de betrokkenheid van de leerlingen. Ik merkte dat ze het heel fijn vonden om hun eigen taal ook te mogen gebruiken. De gesprekken in de tweetallen kon ik uiteraard niet volgen, maar die brainstormsessie leverde uiteindelijk wel het gewenste resultaat op! Heel bijzonder om te zien dat er ook veel interesse was in elkaars werk. Ook het geven van feedback op elkaars werk lukte heel goed. Ze hielpen elkaar bij het gebruiken van de juiste woorden of het opschrijven in de juiste zinsvolgorde.

Tips voor gebruikers

Bedenk of zoek naar aansprekende en authentieke schrijfopdrachten, die aansluiten bij de leefwereld van de kinderen. Zo verhoog je de betrokkenheid.

Auteur

Wendy de Vrieze-van der Vliet

Ik ben leerkracht en ambulante begeleider op het Taal Expertise Centrum in Zierikzee. Hier wordt onderwijs gegeven aan meertalige leerlingen in de leeftijd van 6-12 jaar die wonen in de gemeente Schouwen-Duiveland. Na een jaar intensief taalonderwijs stromen deze leerlingen door naar een reguliere school in hun woonplaats. Daarnaast geef ik lezingen en workshops over meertaligheid en nieuwkomersonderwijs.

13. Meertalig woordweb over Tweede Wereldoorlog

WO II in Nederland

In deze lesactiviteit maken leerlingen een woordweb rondom de Tweede Wereldoorlog, waarbij ze hun gehele talenrepertoire mogen inzetten.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Reguliere klassen met meertalige leerlingen

Leeftijd

10-12 jaar

Duur activiteit

20 minuten

Domein(en)

Mondelinge taalvaardigheid en schriftelijke taalvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze lesactiviteit zijn gevorderde receptieve vaardigheden vereist: de leerling beschikt over een flinke basis dagelijkse taalwoorden en er is gestart met cognitief abstracte woorden.
- Voor deze lesactiviteit zijn gevorderde productieve vaardigheden vereist: de leerling beschikt over een flinke basis dagelijkse taalwoorden en er is gestart met cognitief abstracte woorden.

Doel(en) activiteit

- Na deze activiteit kunnen leerlingen een woordweb maken om voorkennis op te halen.
- Na deze activiteit hebben leerlingen zicht op de verschillende talen die er in de klas worden gesproken.
- Na deze activiteit kennen leerlingen begrippen rondom de Tweede Wereldoorlog in het Nederlands en hun moedertaal.

Achtergrond activiteit

In *Ruimte voor nieuwe talenten van ministerie* (LPTN, 2017) ben ik de aanpak van 'talensensibilisering' tegengekomen. Met talensensibilisering geef je leerlingen de ruimte om naast het Nederlands andere talen die ze spreken te gebruiken in de les. In deze lesactiviteit mogen leerlingen bij het maken van de woordweb woorden in hun moedertaal opschrijven. Voor iedere taalvariëteit was een andere kleur gekozen, zodat de leerlingen ook zagen welke talen er in de klas gesproken worden.

Ook Orioni (2017) geeft aan dat het belangrijk is om meertalige leerlingen begrippen in meerdere talen te laten gebruiken, zodat ze een connectie maken tussen de verschillende talen.

In boek van Gibbons (2015) las ik over *scaffolding*: het bieden van tijdelijke, adaptieve talige ondersteuning in interactie met leerlingen. In deze lesactiviteit combineer ik het idee van scaffolding met ruimte voor meertaligheid.

- ongeplande scaffolding: bij nieuwverworven en (goede) taaluitingen: 'inderdaad, dat noem je de bevrijding.'
- geplande scaffolding: spreken of schrijven met behulp van formats, zodat een leerling niet struikelt over de opbouw van een tekst.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Voor iedere leerling een pen of stift; voor iedere taal gebruikt de leerling een andere kleur.
- IPad of computer om via Google Translate woorden te vertalen.
- Een digitaal, krijt of papieren woordweb.

Vorbereiding

- Bovengenoemd materiaal klaarleggen
- Inlezen in de Tweede Wereldoorlog

Beschrijving activiteit

Introductie

- De leerkracht introduceert het onderwerp door middel van een afbeelding op het digibord. De leerling krijgt een kleine afdruk van de foto. De leerkracht vraagt de leerlingen gedurende 1 minuut naar de foto te kijken en voor zichzelf op te schrijven wat ze zien.
- Leerlingen bespreken in duo's wat ze hebben opgeschreven en vullen eigen lijstje aan.
- Leerlingen bespreken onderstaande vragen bij de foto:
 - Kijk nog eens naar de foto. Beschrijf nu gedetailleerder wat je ziet (personen, achtergrond, kleuren, symbolen)
 - In welke tijd is deze foto genomen?
 - Wat voor onderschrift zou je bij deze foto schrijven?
 - Wat zou je na het bekijken van deze foto nog meer willen weten? Noteer je vragen.

Kern van de les

- Alle leerlingen krijgen een format van een woordweb. Zij noteren daarop in duo's hun kennis van de Tweede Wereldoorlog, daarbij gebruikmakend van de introductieopdracht. Leerlingen bepalen zelf in welke taal zij dit bespreken en noteren. Ze gebruiken de kleuraanduiding voor de verschillende talen die in de voorbereiding is afgesproken. Met behulp van google translate kunnen leerlingen woorden opzoeken die ze in hun moedertaal/ Nederlands niet kennen.
- Op het (digi)bord staat een leeg woordweb. Samen met de leerlingen vul je dit woordweb aan. Op het bord komen de Nederlandse woorden te staan. Samen met de leerlingen probeer je de Nederlandse betekenis van de woorden die ze in hun eigen taal in het woordweb hebben genoteerd, te achterhalen. Leerlingen noteren in hun eigen woordweb ook de Nederlandse vertaling. Op die manier brengen leerlingen hun eigen moedertaal in en kunnen ze hun woordenschat in meerdere talen vergroten.
- Als leerlingen zich veilig voelen kun je vragen naar overeenkomsten met ervaringen van nieuwkomers. Je moet dit zelf inschatten en je afvragen of het moment daar is om dit aan te kaarten.

Afsluiting

- Vat samen wat er genoteerd is en vraag leerlingen wat ze naar aanleiding van deze les nog meer willen leren over de Tweede Wereldoorlog.
- Noteer de vragen en kom er de volgende les op terug.

Differentiatie en variatie

Je kunt er ook voor kiezen om de woorden in verschillende talen terug te laten komen in het klassikale woordweb op het bord. Zo wordt voor de klas zichtbaar welke talen er in de klas gesproken worden en hoe woorden in verschillende talen met elkaar overeenkomen of juist verschillen.

Vervolgactiviteiten

Vervolgopdracht

Les 2: Esther, een dapper Joadsk famke (meertalige lesactiviteit)

Les 3: Woorden zoeken in drie talen. Verwerkingsopdracht met woordenschat van de Tweede Wereldoorlog in drie talen.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Een woordweb maken vind ik altijd een heel prettige manier voor leerlingen om na te denken over hetgeen ze al weten over een onderwerp. Door in een klassikaal woordweb alle kennis te verzamelen, komen leerlingen erachter dat ze gezamenlijk heel veel weten en nieuwe begrippen van elkaar leren. Als leerkracht kom je er bovendien snel achter wat voor kennis er is op het gebied van een bepaald onderwerp. In mijn klas bleken de leerlingen samen al veel voorkennis te hebben over de Tweede Wereldoorlog. De leerlingen leerden echt van elkaar.

Tips voor gebruikers

- Let op leerlingen met traumatische ervaringen tijdens de oorlog.
- Zorg voor nazorg na deze lesactiviteit: ruimte om te delen, te praten, te tekenen. In de groep of alleen met de leerkracht.

Auteur

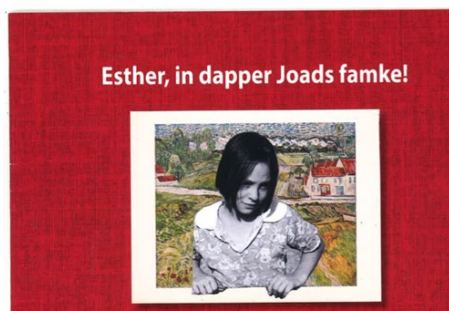

Joke Scheffer

Ik werk al geruime tijd in het basisonderwijs in Friesland, waarvan vijftien jaar op drietalige basisscholen, als leerkracht en taalcoördinator. Daarnaast begeleid ik andere schoolteams met meertalige ontwikkeling.

In het begin werden de drie talen, Fries, Nederlands en Engels, streng gescheiden. Nu komt er meer aandacht voor de talensensibiliteit, translanguaging en het belang van de moedertaalontwikkeling voor de ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid.

14. Esther, in dapper Joads famke – Meertalige leesactiviteit

In deze lesactiviteit lezen de leerlingen een meertalig verhaal over een Joods meisje in de Tweede Wereldoorlog. Hierbij wordt een geschiedenisles gekoppeld aan meertaligheid. Deze activiteit is een vervolg op de activiteit 'meertalig woordweb over de Tweede Wereldoorlog'.

Het boekje, *Esther, in dapper Joads famke!* vind je achterin deze publicatie als bijlage.

Beschrijving lesactiviteit

Doelgroep

Reguliere klassen met meertalige leerlingen

Leeftijd

10-12 jaar

Duur activiteit

30 minuten

Domein(en)

Leesvaardigheid

Beginsituatie

- Voor deze lesactiviteit zijn gevorderde receptieve vaardigheden vereist: de leerling beschikt over een flinke basis dagelijkse taalwoorden en er is gestart met cognitief abstracte woorden.

Doel(en) activiteit

- Na deze activiteit is de leerling zich bewust van het feit dat de taal van het gebied waar je woont, verbondenheid verschaft met de cultuur en de mensen in dat gebied.
- Na deze activiteit kan de leerling aangeven welke rol talen in het leven van Esther hebben gespeeld.

Achtergrond activiteit

In *Ruimte voor nieuwe talenten van ministerie* (LPTN, 2017) ben ik de aanpak van 'talensensibilisering' tegengekomen. Talensensibilisering zie je ook in deze activiteit terug. Leerlingen lezen namelijk een tweetalig verhaal, waardoor leerlingen zien dat naast het Nederlands ook andere talen ruimte krijgen in de klas. Bovendien leren leerlingen over andere talen en culturen, waardoor ze ook leren nadenken over hun eigen taal en cultuur. Door het bespreken van overeenkomsten en verschillen tussen talen, vergroten ze daarbij hun taalvaardigheid.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Boekje: *Esther, in dapper Joads famke!* van Syb Muizelaar. Franeker: Mearslach (bijlage).

Vorbereiding

- Lees het boekje 'Esther, in dapper Joads famke' en bereid vragen voor naar aanleiding van het woordweb van les 1.
- Kopieer het boekje voor alle leerlingen.

Beschrijving activiteit

Introductie

- Houd een gesprek met leerlingen om ze alvast warm te maken voor het verhaal en het onderwerp. Schrijf de titel op het bord en vraag aan leerlingen:
 - Waar denk je dat het boek over gaat als je de titel leest?
 - Waar denk je dat het boek over gaat als je de kaft bekijkt? Voegt de kaft iets toe aan de titel?
- Terugverwijzen naar de vorige les, naar het woordweb. Bespreek met leerlingen wat er in de vorige les besproken is.
- Voordat de leerlingen het boek gaan lezen, bespreek je een aantal leesvragen. De vragen kunnen gaan over de inhoud, maar het meertalige aspect van het boek is vooral interessant.

Voorbeeldvragen:

- Kijk naar het gebruik van de Friese en Nederlandse taal. Wanneer gebruikt Esther de Friese taal en wanneer de Nederlandse taal?
- Gebruikt Esther de taal aan het begin van het boekje anders dan aan het einde? Licht toe.
- Waarom moest de naam Esther veranderd worden?

Als leerlingen zich veilig voelen, kan de transfer naar ervaringen met de moedertaal en de Nederlandse taal hier ook gemaakt worden.

Kern van de les

Alle leerlingen lezen het boekje (klassikaal, in duo's, in groepjes). Als de leerlingen de Friese taal niet spreken, is het verstandig om het verhaal samen te lezen.

Een aantal elementen in het verhaal hebben duiding nodig:

- Wegvoeren van joodse mensen (De Hollandse Schouwburg, Westerbork)
- Onderduiken, waarom lieten ouders hun kinderen achter op het Friese platteland?
- Waarom gingen mensen onderduiken in Friesland en niet in bijvoorbeeld Amsterdam?

Afsluiting

Vraag leerlingen om een eerste reactie op dit tweetalige verhaal:

- Hoe vind je het om een tweetalig verhaal te lezen?
- Begreep je de Friese stukken van het verhaal?
- Welke woorden herkende je uit het Nederlands of een andere taal die je spreekt?
- Welke overeenkomsten en verschillen zie je tussen het Fries en het Nederlands?

Voer daarna een gesprek met leerlingen over het verhaal, specifiek over de talen die Esther spreekt. Vragen die je als leerkracht kunt stellen:

- Welke aspecten van de oorlog die we besproken hebben in les, komen terug in dit verhaal?
- Wat gebeurde er met de joodse mensen in dit verhaal?
- Wanneer spreekt Esther Fries, wanneer Nederlands? Wat is het verschil tussen de situaties? Hoe zie je dat terug in het verhaal?

- In hoeverre gebruikt Esther de taal aan het begin van het verhaal anders dan aan het einde?
- Wat is betekenis van de naam Esther?
- Heb je antwoord gekregen op de vragen die jezelf had?

Differentiatie en variatie

Schrijf de belangrijkste Friese woorden vooraf aan de les op het bord en bespreek met de leerlingen wat de Nederlandse vertaling is. Op deze manier kunnen leerlingen de Friese fragmenten in het verhaal in hoofdlijnen volgen. Je kunt zo ook overeenkomsten en verschillen tussen het Nederlands en het Fries bespreken.

Vervolgactiviteiten

Vervolgopdracht

Les 3: Woorden zoeken in drie talen. Verwerkingsopdracht met woordenschat van de Tweede Wereldoorlog in drie talen.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

Het was een zeer bijzondere les. De leerlingen waren direct gegrepen door het onderwerp. Het viel de meeste leerlingen op dat Esther zo snel de Friese taal beheerste. Zonder dat ik als leerkracht de leerlingen erop attendeerde, werd bovendien een Ethiopische leerling in de klas gevraagd naar haar taal- én oorlogservaringen. Ik was zeer verrast door het inlevingsvermogen van mijn groep. Heel leuk!

Tips voor gebruikers

- Let op leerlingen met traumatische ervaringen tijdens de oorlog.
- Zorg voor nazorg na deze lesactiviteit: ruimte om te delen, te praten, te tekenen. In de groep of alleen met de leerkracht.

Auteur

Joke Scheffer

Ik werk al geruime tijd in het basisonderwijs in Friesland, waarvan vijftien jaar op drietalige basisscholen, als leerkracht en taalcoördinator. Daarnaast begeleid ik andere schoolteams met meertalige ontwikkeling.

In het begin werden de drie talen, Fries, Nederlands en Engels, streng gescheiden. Nu komt er meer aandacht voor talensensibiliteit, translanguaging en het belang van de moedertaalontwikkeling voor de ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid.

Orioni (2017) geeft ook aan dat het belangrijk is om meertalige leerlingen begrippen in meerdere talen te laten gebruiken, zodat leerlingen een connectie maken tussen de verschillende talen en werken aan hun meertalige identiteit.

Uitvoering lesactiviteit

Materialen

- Maak knipvellen met woorden over de oorlog in de moedertalen die er in jouw klas worden gesproken;
- Plakvellen met drie vlaggen, lijm, schaar;
- Vlaggetjes van diverse landen. Bijvoorbeeld satéprikkers met Friese-, Nederlandse- en Britse vlaggetjes. Drie verschillende vlaggetjes, allemaal met cijfer 1, drie verschillende vlaggetjes met cijfer 2 enz. Zijn er meer talen in de klas, dan komen er meer vlaggetjes met het cijfer 1, 2 en dus worden de groepjes groter.

Vorbereiding

- De woorden in de verschillende talen printen.
- Deel na de introductie van deze les de vlaggetjes met cijfers uit. Waar mogelijk verdeel je ze over de verschillende moedertalen van de kinderen. Ideale groepsvorming: van elke taal 1 leerling in één groepje.

Beschrijving activiteit

Introductie

Haal samen met de leerlingen kennis over de Tweede Wereldoorlog op met behulp van het woordweb uit les 1. Daarbij kun je de nieuwe woorden die geleerd zijn over het onderwerp nog eens noteren op het bord (bijvoorbeeld: joden, oorlog, onderduiken, onderduikers, onderduikadres). Laat zien dat sommige woorden in een andere taal lijken op woorden in het Nederlands (bijvoorbeeld: Hûs/huis/home of bear/beer/bear)

Leg de opdracht uit aan de leerlingen en maak de groepjes. Zorg dat er in ieder groepje van iedere taal die in de klas gesproken wordt, minimaal één leerling zit.

Kern van de les

Je geeft ieder groepje een envelop met allemaal losse woorden. Leerlingen zoeken de woorden met dezelfde betekenis in de verschillende talen bij elkaar en lezen ieder het woord in hun eigen taal voor. Daarna bespreken de leerlingen in het team de overeenkomsten en verschillen tussen de talen per woord.

Afsluiting

- Bespreek welke groepen van woorden de leerlingen hebben gevonden.
- Bespreek welke overeenkomsten en verschillen tussen de talen leerlingen hebben gevonden.
- Bespreek of leerlingen de woorden in hun moedertaal kenden of voor het eerst hoorden.

Differentiatie en variatie

Leerlingen mogen zelf nog meer woorden die ze kennen rondom het thema Tweede Wereldoorlog opschrijven en in de verschillende talen die er in het groepje gesproken wordt, vertalen.

Vervolgactiviteiten

Leerlingen kunnen de woorden in een context toepassen door bijvoorbeeld een brief of een mail te schrijven aan hun ouders over de lessenreeks. In de brief of mail beschrijven ze wat ze gedaan hebben en wat ze geleerd hebben, waarbij ze de geleerde woorden moeten gebruiken. Deze brief of mail is direct een reflectie.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Persoonlijke ervaring

De leerlingen waren zeer geconcentreerd bezig. De herkenning en overeenkomsten van woorden gaf bovendien een triomfantelijk gevoel bij sommige leerlingen.

Tips voor gebruikers

Niet alleen bij geschiedenis, maar ook bij andere zaakvakken is deze werkwijze toe te passen. Op deze manier werken leerlingen aan woordenschatvergroting in zowel het Nederlands als in hun moedertaal.

Auteur**Joke Scheffer**

Ik werk al geruime tijd in het basisonderwijs in Friesland, waarvan vijftien jaar op drietalige basisscholen, als leerkracht en taalcoördinator. Daarnaast begeleid ik andere schoolteams met meertalige ontwikkeling.

In het begin werden de drie talen, Fries, Nederlands en Engels, streng gescheiden. Nu komt er meer aandacht voor talensensibiliteit, translanguaging en het belang van de moedertaalontwikkeling voor de ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid.

Vragenlijst voor entreegesprek

Het entreegesprek: vragen over de thuista(a)l(en) van een leerling

Scholen streven steeds meer naar educatief partnerschap; een samenwerking tussen ouders en school, waarbij zij gezamenlijk op zoek gaan optimale informatie (de Vries, 2015) om op deze manier zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de (leer-)behoeften van de leerling (van den Berg, Christiaanse, Dankers & Groot-Ketelaars, 2013). Wanneer leerlingen starten op een school, vindt er doorgaans een entreegesprek plaats tussen school en ouders. Scholen hanteren hierbij vaak een intakeformulier met vragen over de thuissituatie en levensontwikkeling van een leerling. Om een goed beeld van een meertalige leerling te krijgen, is het van belang ook de taalachtergrond van de ouders en de leerling te bevragen. Zo krijg je een completer beeld van deze leerling en zijn leerbehoeftes.

In de ontwikkelde vragenlijst zijn vragen opgesteld omtrent de taalontwikkeling, die kunnen worden gesteld tijdens een entreegesprek tussen school en ouders. De school krijgt zo beter in beeld door welke taal/talen het kind omringd wordt en wat het niveau is van die taal/talen. De moedertaal van de leerling kan vervolgens bewust in gezet worden bij het leren van het Nederlands en de andere vakken op school.

Tips van de ontwikkelaars

- Voor een goede samenwerking tussen school en ouders met een niet-Nederlandse achtergrond, dient school een afgestemde en open houding te hebben ten aanzien van de culturele en religieuze achtergrond van ouders (Oostdam & de Vries, 2014). Houd rekening met cultuurverschillen die er mogelijk kunnen zijn. Het kan voorkomen dat ouders niet in alle openheid antwoorden op vragen over de ontwikkeling van hun kind. Investeer als school dus eerst in de relatie en plan eventueel meerdere contactmomenten om antwoord te krijgen op vragen.
- Kijk als school kritisch naar je entreeformulier; geeft deze genoeg informatie om de beginsituatie van de leerling vast te kunnen stellen?
- De communicatie tussen school en ouders met een niet-Nederlandse achtergrond kent belemmeringen. Door het slecht beheersen van de taal vermijden deze ouders soms het contact met de leerkracht (Lusse, 2013). De leerkracht en de ouder kunnen, binnen het netwerk van de ouder, op zoek gaan naar ondersteuning van een volwassene voor de ouder (Oostdam & de Vries, 2014). Zo zou de ondersteuner bijvoorbeeld informatie kunnen vertolken. Je kunt ook gebruik maken van de tolktelefoon, meer informatie via www.tvcn.nl. Via LOWAN is korting te verkrijgen: www.lowan.nl.
- Vertaal het entreeformulier in meerdere talen, zodat ouders geen taaldrempel ervaren om het formulier in te vullen.

Auteurs

Corinne Raaijmakers en Anouska den Ouden

Wij zijn beiden twintig jaar werkzaam in het basisonderwijs in 's-Hertogenbosch. Hier hebben wij altijd gewerkt in meertalige klassen, maar het was op onze werkplek niet gebruikelijk om de moedertaal bewust in te zetten bij het leren. We vonden het dan ook erg interessant om te zoeken naar een manier om de moedertaal van kinderen in de dagelijkse lespraktijk in te kunnen zetten.

Vragenlijst	
Vragen omtrent de taalontwikkeling indien ouders afkomstig zijn uit een ander land of thuis ook andere talen spreken.	
1	Hoe lang zijn de ouders in Nederland? Vader: Moeder:
2	Welke vooropleiding hebben de ouders gehad? Vader: Moeder:
3	Wat is het huidig werk van ouders? Vader: Moeder:
4	Wat is de moedertaal van de ouders? Vader: Moeder:
5	Welke ta(a)l(en) worden er thuis met het kind gesproken en door wie?
6	In welke ta(a)l(en) antwoordt het kind de ouders en eventuele huisgenoten?
7	In welke situatie spreekt het kind welke taal?
8	Welke taal spreekt het kind als het alleen speelt?
9	Kan het kind duidelijk maken wat het wil in de moedertaal, in het Nederlands (denk aan: ik moet plassen, ik ga spelen,)
10	In hoeverre gebruikt het kind de talen gescheiden van elkaar?

11	Heeft het kind interesse in...? ☺ boekjes lezen, voorlezen : ☺ letters en cijfers : ☺ schrijven / tekenen :
12	Heeft het kind een lidmaatschap van de bibliotheek: ja / nee?
13	In welke andere situaties dan de schoolsituatie komt het kind in contact met de Nederlandse taal?
14	Heeft een van de ouders / andere gezinsleden moeite gehad met spraak en/of leren lezen?

Bronnen

- Berg, I. van den, Christiaanse, H., Dankers, L., & Groot-Ketelaars, E. (2013). *Succes! met ouders*. Drachten: Eduforce.
- Cummins, J. (2000). *Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Garcia, O. (2012). *Bilingual Education in the 21ste century: a global perspective*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Jonckheere, S. (2011). Talensensibilisering in het basisonderwijs: Op een positieve manier omgaan met talen in de klas. *Tijdschrift Taal*, 2(3), 34-41.
- LPTN (2017). *Ruimte voor nieuwe talenten. Keuzes rond nieuwkomers op de basisschool*. Verkregen op 10 januari 2019 van <http://taallectoren.nl/images/pdf/2017HandreikingNieuwkomersLPTNdef.pdf>.
- Lusse, M. (2013). *Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval*. Geraadpleegd op 1 november 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Kwestie-van-vertrouwen.pdf>
- Oostdam, R. & Vries de, P. (2014) *Samenwerken aan leren en opvoeden. Basisboek over ouders en school*. Bussem: Coutinho.
- Vries de, P. (2015). *School in de samenleving*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies.

Bronnen per activiteit

2. Doe, speel, zing mee!

- Gibbons, P. (2015). *Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Goedhart, R. (2018). *Samen leren op een superdiverse school*. Amsterdam, SWP uitgeverij B.V.
- Jonckheere, S. (2011). Talensensibilisering in het onderwijs, op een positieve manier omgaan met talen in de klas. Samenleren op een superdiverse school. In: *Taal voor opleiders en onderwijsadviseurs 2 (1)*. 34-41.
- Radboud Universiteit (2018). *Taalspeelhuis gaat kinderen van nieuwkomers Nederlands leren*. Verkregen op 18 december 2018 van <https://www.ru.nl/nieuws-agenda/nieuws/vm/language-studies/taalwetenschap/2018/taalspeelhuis-gaat-kinderen-nieuwkomers-nederlands/>

3. Kom lezen

- Gibbons, P. (2015). *Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Goedhart, R. (2018). *Samen leren op een superdiverse school*. Amsterdam, SWP uitgeverij B.V.

4. Knop d'r op!

- Agirdag, O. & Kambel, E. (2017). *Meertaligheid en onderwijs*. Amsterdam: Boom Uitgeverij Amsterdam.
- Bossers, B., Kuiken, F. & Vermeer, A. (2017). *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Cummins, J. (2016). *Theory of second language acquisition*.
- Gibbons, P. (2015). *Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann.

8. Hoe tel jij?

- Munk, F. & Smit, J. (2015). Hoe zeggen we dit in de rekenles. *Volgens Bartjens* 35(1). 34-37.
- https://www.saxion.nl/binaries/content/assets/onderzoek/meer-onderzoek/wetenschap-en-techniek-in-het-onderwijs/vb_35_1_munk_hoe_zeggen_we_dit_in_de_rekenles.pdf
- Smit, J (2014). En nu in rekentaal! Talige ondersteuning bieden in een meertalige rekenklas. *Levende Talen Tijdschrift* 15(3), 28-37. www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lt/article/download/886/860

9. De brug

- Cummins et al. (2015). Identity Texts and Academic Achievement: Connecting the Dots in Multilingual School Contexts. *Tesol Quarterly* 9(3), 555-581.

10. Mijn taal, mijn verhaal

- Cummins et al. (2015). Identity Texts and Academic Achievement: Connecting the Dots in Multilingual School Contexts. *Tesol Quarterly* 9(3), 555-581

11. Woorden in alle talen

- Kuiken, F. & Vermeer, A. (2013). *Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Metrotaal (z.d.). *Basisbegrippen voor taal en rekenen*. Verkregen op 27 november 2018 van <http://www.metrotaal.be/content/4-de-klas/1-een-veilig-en-positief-klasklimaat/af-basisbegrippen-voor-taal-en-rekenen-def.pdf>

12. Samen schrijven

- Celic, C & Seltzer, K. (2011). *Translanguaging: A CUNY-NYSIEB guide for educators.*. New York: The City University of New York.
- Gibbons, P. (2015). *Scaffolding language scaffolding learning: Teaching English language learners in the mainstream classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann.

13. Meertalig woordenweb over Tweede Wereldoorlog

- Gibbons, P. (2015). *Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- LPTN (2017). *Ruimte voor nieuwe talenten. Keuzes rond nieuwkomers op de basisschool*. Verkregen op 18 maart 2018 van <http://taallectoren.nl/images/pdf/2017HandreikingNieuwkomersLPTNdef.pdf>.
- Orioni, M. (2017). *Het meertalige kind*. Amsterdam: Van Genneep

14. Esther, in dapper Joads famke

- LPTN (2017). *Ruimte voor nieuwe talenten. Keuzes rond nieuwkomers op de basisschool*. Verkregen op december 2018 van <http://taallectoren.nl/images/pdf/2017HandreikingNieuwkomersLPTNdef.pdf>.

15. Woorden in drie talen

- LPTN (2017). *Ruimte voor nieuwe talenten. Keuzes rond nieuwkomers op de basisschool*. Verkregen op 18 maart 2018 van <http://taallectoren.nl/images/pdf/2017HandreikingNieuwkomersLPTNdef.pdf>.
- Orioni, M. (2017). *Het meertalige kind*. Amsterdam: Van Genneep

Bijlage - Esther, in dapper Joads famke

Esther, in dapper Joads famke!

Esther, in dapper Joads famke!

Kolofon

Skriuwer

Syb Muizelaar

Mooglik makke troch

Provinsje Fryslân

Yllustraasjes

Janny Bruinsma, Skearnegoutum

Foarmjouwing

Studio DeeteePee, Snits

Druk

Drukkerij van der Eems, Easterein

© **Stichting Mearslach**

www.mearslach.nl

Esther, in dapper Joads famke!

De zesjarige Esther Cohen woonde met haar ouders in Amsterdam.

De Duitsers waren daar de baas.

Gelukkig merkte de kleine Esther dat niet. Haar moeder had wel een 'versiering' op haar jasje genaaid. En vader zei: 'Dat is een Jodenster. Iedereen kan nu zien dat jij een Joods meisje bent'.

Eigenlijk vond Esther het wel leuk.

Ze was zelfs een beetje trots op háár ster.

Maar dan wordt het 18 juli 1942.

Moeder brengt Esther naar bed.

Ze zegt: 'Ik roep je morgenochtend heel vroeg.

We gaan op reis. Helemaal naar Duitsland.'

De volgende morgen....
De koffers staan al klaar. Ze gaan met de tram naar
een groot gebouw. Vader vertelt dat het gebouw de
'Hollandsche Schouwburg' is.
Er zijn al veel meer mensen. Allemaal hebben ze een gele
Jodenster op hun jas.

Esther vraagt: 'Mama, gaan al die mensen ook naar
Duitsland?'

'Ja' zegt haar moeder, 'maar eerst blijven we nog een tijdje
in Nederland logeren. In Westerbork. Daar is een heel
groot huis. Later vertrekken we naar Duitsland'.

In de 'Hollandsche Schouwburg' zijn ook heel veel
kinderen.

Sommigen zijn aan het spelen, maar er zijn ook kinderen
die ruzie met elkaar maken. Dan komt er een meneer
binnen die zegt: 'Stilte. Alle kinderen, die nog geen

13 jaar zijn moeten naar het gebouw aan de overkant van de straat'.

Esther vindt dat helemaal niet leuk.

Maar mama zegt: 'Ik kom je elke dag wel even opzoeken. Ik hoef alleen de straat maar over te steken'.

Esther houdt zich flink. 'Dag mam, tot morgen', zegt ze.

Diezelfde avond nog komt er een heel vriendelijke mevrouw bij het bed van Esther. Esther slaapt nog niet. De mevrouw vertelt Esther dat ze nu al op reis gaat.

'Gaan papa en mama ook mee?', vraagt Esther.

'Die komen later. Jij mag nu alvast weg. Ik breng je wel.

En weet je Esther, we gaan niet met de tram, niet met de trein, maar met een héél mooie boot. Vind je dat niet leuk? Die boot wacht op ons. Terwijl wij vannacht slapen, varen we met die boot naar de overkant van een heel groot meer'.

Dan gaat het allemaal heel snel. Esther krijgt warme kleren aan. Want al is het zomer, het kan 's nachts toch wel koud zijn.

Buiten is het al donker. De vriendelijke mevrouw weet heel goed de weg te vinden. 'Daar ligt de boot al. Groot hè?'

Ze zijn nog net op tijd.

De kapitein zegt: 'We vertrekken over tien minuten'.

Het is helemaal niet koud als ze beneden op een bank zitten.

Esther is erg moe. Al gauw valt ze in slaap. Ze wordt pas wakker als er voorzichtig aan haar arm wordt geschud.

Door het kleine ronde raampje ziet Esther dat het niet meer donker is. De zon schijnt.

De vriendelijke mevrouw zegt: 'Zo meteen zijn we in Lemmer. Daar is een andere mevrouw. Die brengt jou op de fiets naar een oom en tante in Gaasterland.

Ze wonen op een boerderij. Daar zijn veel dieren.'

Esther zet grote ogen op. Ze houdt heel veel van dieren.

Ze vraagt: 'Is er ook een poes?'

'Ik denk het wel' zegt de mevrouw. 'Maar dat zul je gauw genoeg zelf wel zien.'

Het is een drukte van belang als ze van boord gaan. En ja hoor. Daar staat de mevrouw met de fiets ook al. De twee mevrouwen geven elkaar een hand. Maar ze praten niet met elkaar.

Esther mag achterop bij de fiets-mevrouw. Ze kijkt achterom maar ze ziet de vriendelijke mevrouw niet meer.

Dan rijden ze weg.

Na een poosje begint de nieuwe mevrouw te praten. Ze lijkt ook heel aardig. Ze vraagt Esther van allés. Over papa en mama en hoe haar vriendinnetjes heten. En ze vertelt over de dieren op de boerderij, waar ze Esther naar toe zal brengen.

Esther kijkt om zich heen. Het ziet er hier heel anders uit dan in de straat waar Esther woont. Bijna geen huizen. Wel koeien en schapen. En mensen.

De fiets-mevrouw vertelt: 'Dat zijn de boeren. Ze zijn druk aan het werk. Ze halen het hooi van het land. Dat hooi brengen ze in de schuur. Als de koeien in de winter in de stal zijn eten die dat hooi op.'

En dan, na een lang recht stuk weg zijn er plotseling wel huizen.

De mevrouw zegt: 'We zijn nu heel gauw bij de boerderij waar jij een poosje mag wonen. Nog een paar bochten. Dan zijn we er.'

Esther is daar wel blij om. Want ze heeft nu meer dan genoeg van dat zitten op die harde bagagedrager.

Bovendien is ze erg nieuwsgierig hoe de boerderij er uit zal zien.

Dan rijden ze op een zandpad. Het fietsen gaat zwaar. Ze moeten afstappen. Na een poosje lopen komen ze bij een klein huis. Daarachter is een schuur.

Voor het huis staat een jonge vrouw. Ze lijkt wel een

beetje op de mama van Esther. Ze zegt: 'Jij bent dus Esther.

Wat een mooie naam heb jij. Kom maar gauw binnen.

Wat fijn dat je een tijdje bij ons komt wonen.'

De mevrouw-op-de-fiets mag ook wel binnen komen.

Maar dat wil ze niet. Ze heeft het erg druk. Ze zegt: 'Ik

moet nog een jongetje uit Lemmer halen en wegbrengen.'

Dan is Esther alleen met de nieuwe tante. Die zegt: 'Je mag tegen deze tante wel 'Mem' zeggen.'

Esther mag overal rondkijken. In het huis, in de stal, in de schuur, in de tuin. Ze voelt zich hier meteen thuis.

Het duurt niet lang of ze praat honderduit met tante-
Mem. Die zegt: 'Zeg maar 'mem' tegen mij en niet tante-
mem. 'Mem' is het Friese woord voor 'mama'.
Esther vindt het eigenlijk wel wat vreemd. Deze tante is
toch niet haar mama? Maar als mem dat graag wil, dan zal
Esther haar best wel doen.

Later op de dag rijdt er een grote wagen met hooi het
erf op. De wagen wordt getrokken door twee zwarte
paarden. Voor op de wagen zit een man. Hij heeft touwen
in zijn handen. Die touwen zijn verbonden met riemen op
de ruggen van de paarden.

Esther kijkt er met grote verbazing naar. Mem zegt: 'Die
touwen zijn de teugels. Daarmee kan de boer de paarden
sturen.'

De boer trekt aan de teugels en zegt dan: 'Ho!
Meteen staan de paarden stil.

Als de boer Esther ziet staan, zegt hij: 'Daar is onze kleine
meid al. Fijn dat je bij ons komt wonen. We zullen heel
goed voor je zorgen.'

De man geeft Esther een hand. Ze mag tegen deze oom
'heit' zeggen. Mem vertelt dat heit het Friese woord voor
papa is.

Esther vindt dit ook weer wat vreemd. Als deze oom en
tante dat graag willen, vooruit dan maar. Na ongeveer een
week denkt Esther er helemaal niet meer bij na en zegt
tegen de vriendelijke mensen 'heit en mem'.

En dan is er nog iets vreemds. Als heit en mem wat teen elkaar zeggen, begriip Esther daar niks van. Mem vertelt dan dat heit en mem Fries met elkaar spreken.

Het duurt niet lang of Esther begriip wat en wie er bedoeld word as ze woorden hoort als: hynder, ko, boartsje, beppe.

Het is op een vrijdagmorgen. Mem en Esther zijn bezig met het plukken van rode besses. Dan komt er een man het erf op fietsen. Als hij afstapt, zegt hij: 'No frou Plantinga, it is klear hear!'

Het valt Esther op dat mem heel blii kijkt als ze hoort wat de man heeft gezegd. Ze zegt: 'Kom Esther, wy geane fan 'e middei wol fierder. No moatte wy earst even mei dy man prate. Rop do heit even, dy is achter hûs oan it wurk. Hy moat der ek by komme.'

Als ze alle vier in de kamer zitten legt Stegenga, zo heet de man, een boekje op tafel. Hij vertelt: 'It gie op it gemeentehûs krekt sa as wy ôfpraat hawwe. It famke stiet no as jimme eigen bern ynskreaun. Ek yn jimme trouboekje. Allinne fûn de man op it gemeentehûs it better dat de namme Esther feroare wurdt yn Hester.'

Esther sjocht mem oan. Dan begjint mem it út te lizzen:
'Wifst noch wol datsto yn Amsterdam in 'fersiering' op dyn
jaske hiest?

Lang net alle minsken hoege sa'n ding op harren klean.

Allinnich de minsken dy't Joad binne. Dyn 'papa' en 'mama'

binne Joad. En dan bisto it ek. Jimme moatte dus krekt as
alle oare Joadse minsken sa'n 'Joadestjêr' drage. Dat moat
fan de Dútsers. Dy binne de baas yn Amsterdam. Mar ek
yn alle oare stêden en doarpen yn ús lân.

En no wolle de Dútsers alle minsken mei sa'n 'Joadestjêr'
opslute. Yn hiele grutte gebouwen yn Dútslân. Dêr moatte
de grutte minsken wurk dwaan. Foar de Dútse bazen.

Soms moatte de Joadse bern ek wol wurkje.

Dyn papa en mama fûnen it better datsto net mei gean
soest nei Dútslân.

Dêrom hawwe se dy hjir hinne stjoerd. Do bliuwst hjir
krekt salang as papa en mama werom komme út Dútslân
wei.

Mar no is it sa, dat de Dútsers net witte meie datsto in
Joads famke bist. En der binne in soad Joadse famkes mei
de namme Esther.

Dêrom hat dy menear op it gemeentehûs wat betocht.
Salang as dyn papa en mama yn Dútslân binne, dogge
wy krekt as bisto ús dochter Hester. Do seist no al mem
en heit tsjin ús. Ek menear Stegenga fynt it better dat dyn
namme in bytsje feroare wurdt.

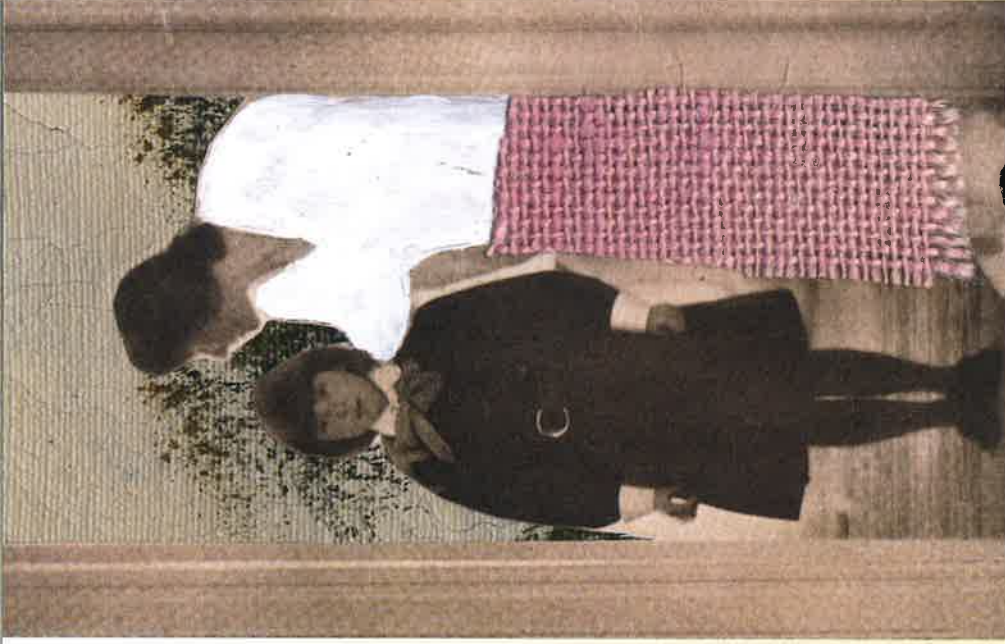
Heit seit: 'Esther wurdt dus Hester. Dat heart earst fansels wol wat nuver'.
'Ik tink dat jimme der nei in skoftke wol oan wend binne' seit Stegenga

Tsjin Esther seit er: 'Goed ûnthâlde dus. As der minsken binne, dy't dy freegje wat dyn namme is dan moatst sizze: 'Hester Plantinga.'

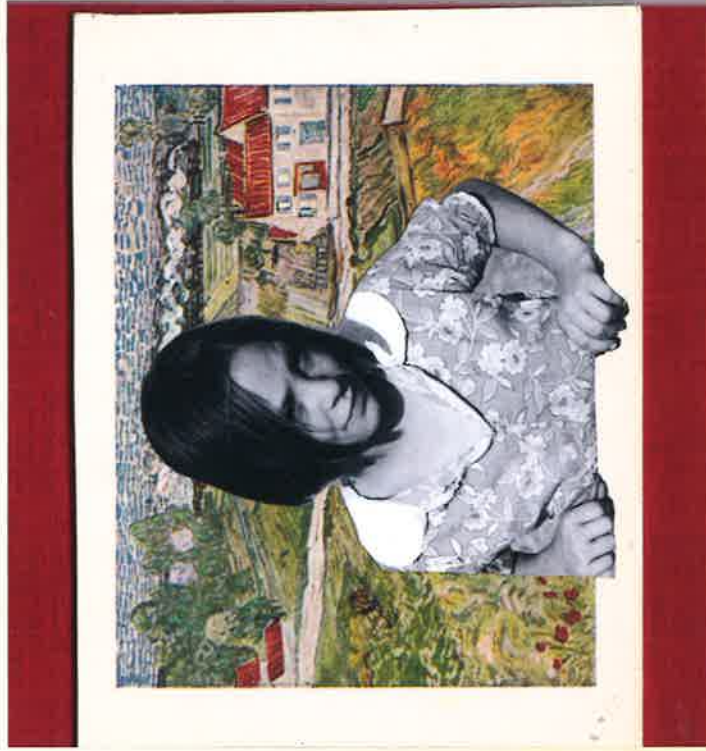
As se freegje wêr asto wennest seit mar: 'Dêr yn dat hûs. By myn mem en heit!'

As menear Stegenga wer op 'e fyts ôfsetten is, seit mem: 'Wy begjinne hjoed fuort mar. Hester sille wy tegearre de itenstafel klearmeitsje?'

De earste dagen is it wol wat frjemd. Heit en mem fersinne har noch wol gauris. Mar nei in pear wiken giet it al folle better. Esther is fansels itselde famke. Allinne har namme Esther is no Hester. Se hat der ek noch in oare namme by krigen. In echte achternamme. Tenei dus: Hester Plantinga!

Op 22 febrewaris 1943 is it Hester har jierdei. Se wurdt no al sân jier. Fan heit en mem krijt Hester in moai nij fytske. 'Dy kinst moai brûke asto yn april nei skoalle giest' seit mem.

Earst moat Hester noch wol it fytsen leare. Dat falt net ta. Mar Hester is in echte trochsetter. En dan ynienen: dêr rydt se hinne! No kin se moai op har eigen fyts mei mem nei pake en beppe ta. Dy wenje yn Sondel. Dat is in doarp even fierderop.

Pake en beppe fine it o sa moai as harren dochter komt.

En no komt Hester ek noch mei.

Beppe seit faak: 'Bern, bern, wat hasto dochs prachtich swart hier. En wat hasto moaie brune eagen!'

As it 1 april is giet Hester nei har nije skoalle. Dy earste dei giet mem mei. Mar fuort de twadde dei giet Hester mei in pear oare bern, dy't ek bûtenút wenje, sels op har nije fyts nei skoalle. Se fynt it earst wol hiel oars as op de skoalle yn Amsterdam. Mar de juf is hiel aardich en it learen is krekt wat foar har.

It wurdt wer simmer.

De bern hawwe fakânsje.

Hester is mei har buorfamke Gerda bûten oan it boartsjen. Se rinne mei in poppeweintsje op 'e dyk. Dan komt der in

auto oan. Dêr sitte soldaten yn. De auto rydt hiel stadich. Gerda en Hester geane mei harren poppeweintsje goed oan 'e kant.

Mar dan..... De auto stoppet.

Der komme twa soldaten út. Se rinne nei de twa famkes ta. Se sjogge Hester oan. Dan sizze se wat tsjin elkoar. Hester en Gerda fersteane der neat fan.

len fan de soldaten seit: 'Wie heisst du?' 'Wo wohnst du?' Hester snapt der neat fan. Dan tinkt se oan wat menear Stegenga sein hat. Se seit: 'Ik bin Hester Plantinga en dêr wenje heit en mem.' En se wiist mei de finger yn de rjochting fan harren hûs.

De soldaten pakke Hester by de earm. Hja moat meikomme. Mei syn trijen rinne se nei it hûs fan heit en mem. Gerda draaft mei it poppeweintsje gau de oare kant út. Nei har eigen hûs.

De soldaten stappe mei Hester samar it hûs fan heit en mem yn.

As mem de soldaten mei Hester tusken harren yn sjocht, skrikt se.

len fan de soldaten seit: 'Das ist eine Jüdin.'
Hester sjocht nei mem. Dan rint mem nei de kast. Se
hellet dêr in boekje út. Dat docht se iepen en lit it oan de
soldaten sjen.

'Sjoch sels mar. Dit is ús dochter Hester.'

De soldaten besjogge it boekje oan alle kanten.

Dan seit ien fan de soldaten: 'Alles gut.' En hy jout it boekje
wer oan mem.

Sûnder noch wat te sizzen geane se ta de doar út.

Even letter sjogge Hester en mem dat de soldaten wer yn
de auto stappe. De auto rydt fuort.

Hester sjocht nei mem. Dy laket en seit: 'Hester, famke.

Dat hast hiel goed dien. Do hoechst no noait mear bang
te wêzen. De Dútsers kinne dy neat dwaan.'

Dan freget Hester: 'Ja mar mem, wêr binne myn echte
mama en papa no? Wannear komme dy werom?' Mem
seit: 'Sit dêr mar net oer yn. Dy binne no yn Dútslân oan it
wurk.

En as dat wurk klear is komme se hjir om dy wer op te
heljen.' Hester giet gau wer nei bûten ta. Op syk nei har
freondintsje Gerda.

Op 22 febrewaris 1945 wurdt Hester al njoggen jier.
Mem en heit fertelle dat de oarloch hast foarby is. Mama
en papa kinne no wol gau werom komme.

Op 17 april is it feest op skoalle. Want de oarloch is foarby. De Dútse soldaten binne allegearre fuort. Oeral hingje de minsken de flaggen út.

'Komme mama en papa no gau werom?,' freget Hester oan mem. Dy seit: 'Ik tink it wol.'

Mar wa't der ek komt, gjin papa en mama.

Heit seit: 'Witte jimme wat? Ik sil ris nei menear Stegenga ta. Dy sit yn it ferset. Miskien kin hy der achter komme wêr't se binne. It kin fansels ek wol dat se net mear witte datsto by ús wennest.'

Mar wat menear Stegenga ek docht, oer mama en papa is neat bekend. Wol komme der stadichoan berjochten, dat in protte Joaden nea wer werom komme.

Dy binne deamakke yn Dútslân. Dat moast fan Hitler. Hy hie sa'n grutte hekel oan de Joaden, dat er se allegearre ferneatigje woe.

Hester freget: 'Mem, sille mama en papa dan ek noait werom komme?'

Mem seit: 'Berntsje, ik wit it net. Menear Stegenga siket noch altiten. Mar as dyn mama en papa echt net werom komme, dan kinsto fansels by ús bliuwei! Wy hawwe sels

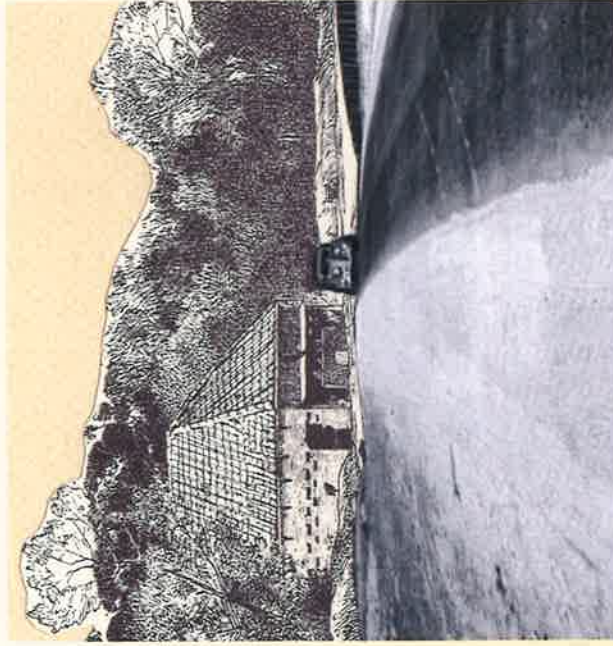
gjinn bern. Wy soene it prachtich fine asto by ús bliuwe soest. Do bist hjir no al hast trije jieri'
En dan..... It is al wer simmer.

Op in dei stoppet der in auto.

Ut dy auto stapt meneer Stegenga.

Hy is net allinne. Der is noch in man by him. Dy is o sa meager. Mar hy sjocht sa bliid. Hester sjocht it fuortendaliks. It is har papa!

Papa draaft het huis van heit en mem binnen. Hij omarmt

zijn dochter. Hij kan niks anders zeggen dan: 'Mijn kleine Esther, wat ben ik gelukkig dat ik je weer zie.'

Hester schrikt eerst van dat zinnetje 'mijn kleine Esther'. Ze is zo gewend aan haar naam Hester. En is dat haar vader? Hij ziet er veel ouder uit dan vroeger. Hij is erg vermagerd. Maar zijn stem is duidelijk dezelfde als vroeger. Het is dus echt haar eigen papa.

Dan zegt meneer Stegenga: 'Ik heb nog meer nieuws. We hebben ook jouw moeder kunnen vinden. Zij komt hier morgen.' Al die tijd die Esther bij heit en mem heeft doorgebracht, heeft ze nauwelijks over papa en mama gepraat. Maar nu is het anders. Esther is helemaal in de wolken. Papa is hier en morgen komt haar eigen mama ook nog. Ze kan die nacht bijna niet slapen van de spanning.

Hoe zal mama er uit zien? Mager en ouder, net als papa? En hoe moet het met heit en mem als Esther weer met papa en mama meegaat?

De volgende morgen staat Esther al vroeg op de uitkijk. Ze tuurt in de verte of ze de auto van meneer Stegenga al ziet.

Pas om vier uur in de middag is het zover. Daar is de auto. Esther rent er naar toe. En jawel, daar stapt mama uit. Esther herkent haar meteen. Ze omhelzen elkaar. Mama huilt van blijdschap. Ze kan eerst geen woord uitbrengen. Het is Esther die eerst wat zegt: 'Lieve mama, gaat u nu nooit meer weg?'

Dan lacht mama: 'Natuurlijk niet. We blijven nu altijd bij elkaar.'

Papa en mama blijven met Esther eerst nog een paar weken bij heit en mem wonen. Er moet nog zoveel geregeld worden, voordat ze weer in Amsterdam terecht kunnen. Dat kan pas in het laatst van september.

Het afscheid nemen van heit en mem is erg moeilijk. Esther belooft elke zomer te komen logeren.

Dat heeft ze jarenlang gedaan. Net zo lang tot ze volwassen is en naar Amerika gaat emigreren.

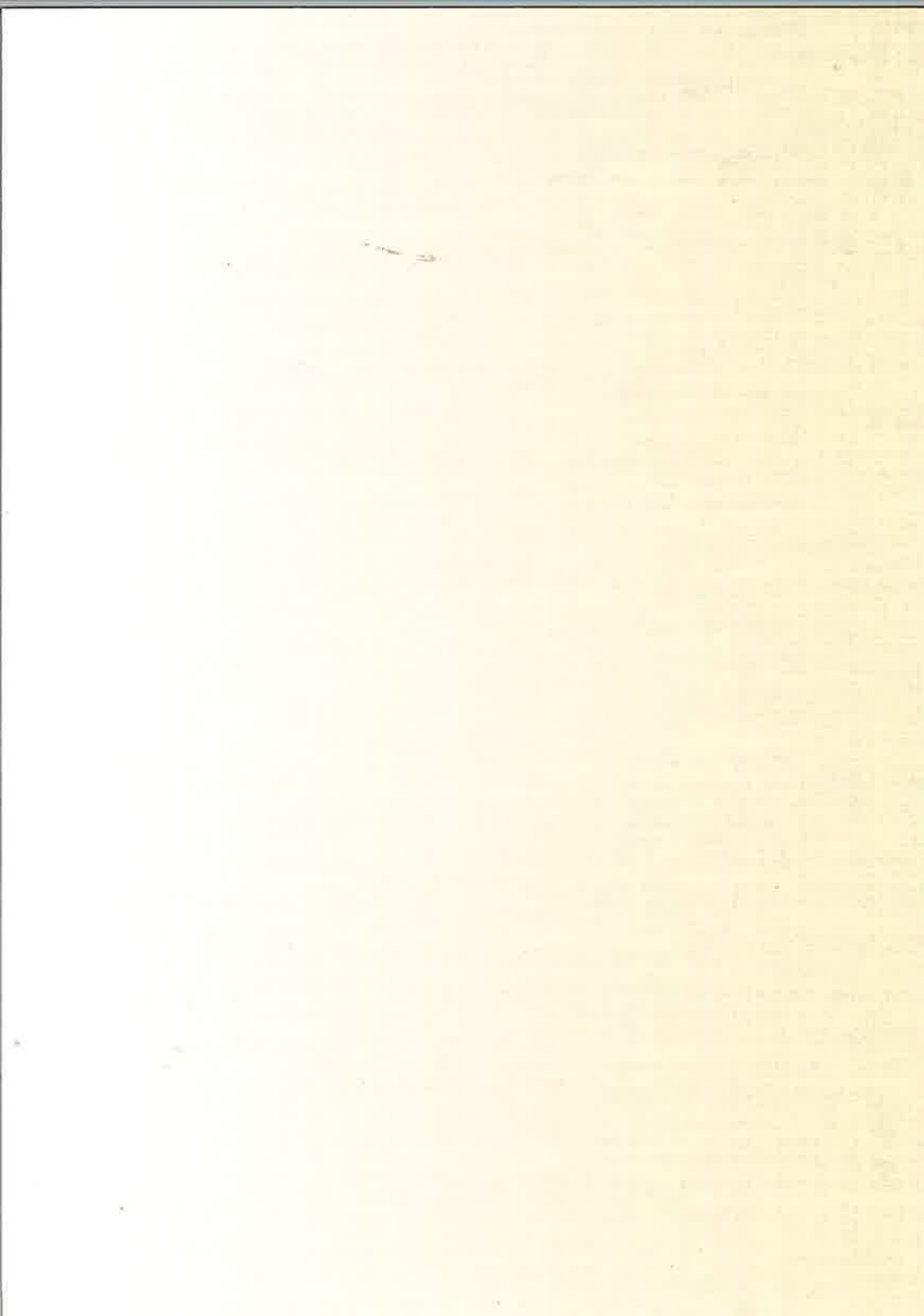
Op een middag in 1965 stopt er bij de familie Plantinga een kleine rode auto.

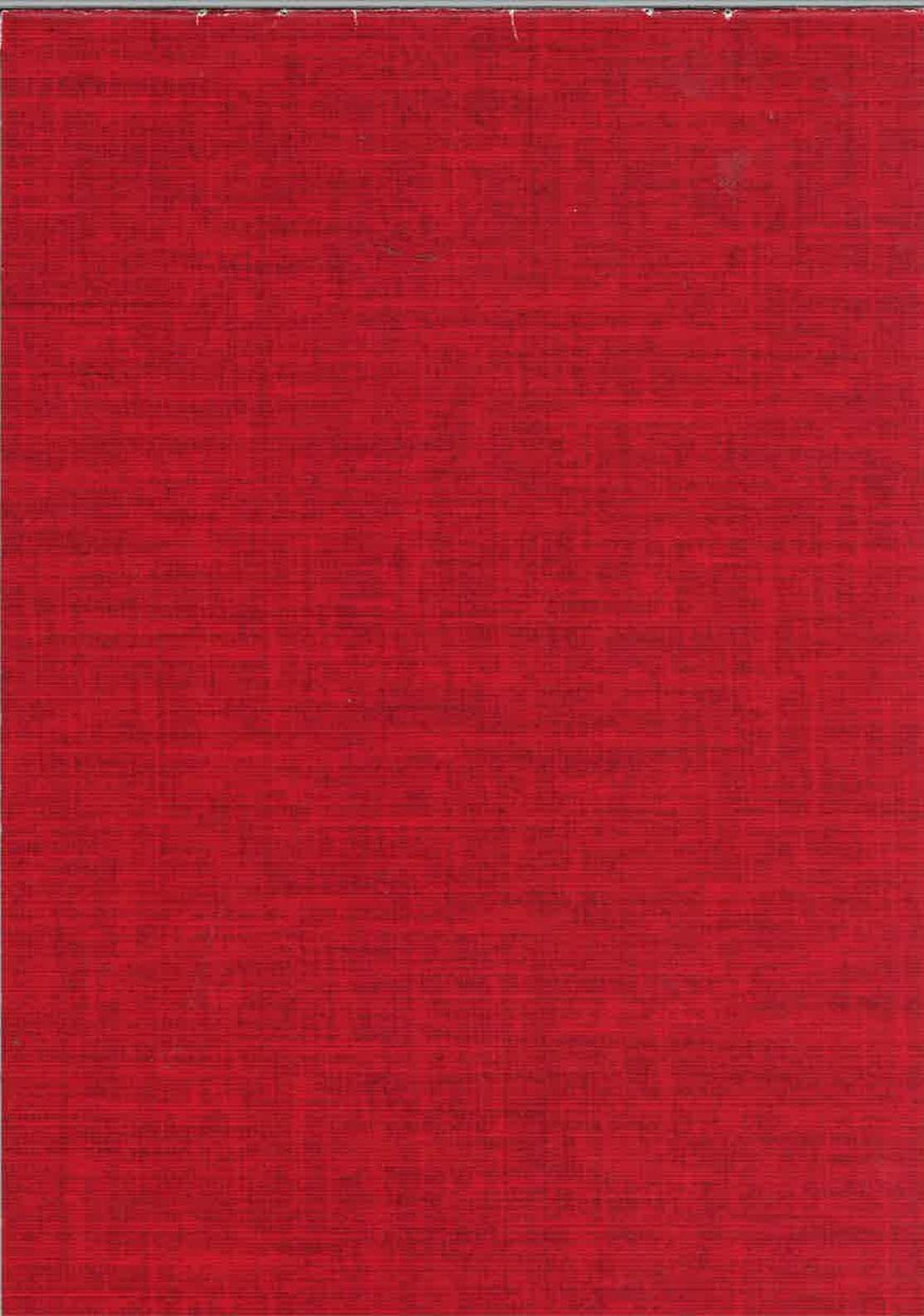
Een jonge vrouw komt achter het stuur vandaan.

Ze tilt een reiswiegje uit de auto en loopt er mee naar binnen.

De stomverbaasde boer en boerin weten niet wat ze horen als die jonge vrouw zegt: 'Dach heit en mem. Ik bin Esther. Ik wol jimme myn dochterke Hester graag even sjen litte.'

Als landelijk kenniscentrum leerplanontwikkeling richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeelddesmaterialen, conferenties en rapporten.

Hoofdlocatie
Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Nevenlocatie
Aidareef 4
3561 GE Utrecht

Postadres
Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl
www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)